

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse osakond

Annika Kaljula

VÕLGNIKU PIIRATUD ÕIGUS MÄÄRATA TÄIDETUD KOHUSTUS

Magistritöö

Juhendaja:

Prof. Irene Kull

Tartu

2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TÄIDETUD KOHUSTUSE MÄÄRAMISÕIGUS	8
1.1 Määramisõiguse olemus.....	8
1.1.1 Määramisõiguse allikad.....	8
1.1.2 Võlgniku määramisõiguse materiaalsed eeldused.....	13
1.2 Võlgniku määramisõiguse teostamine	18
1.2.1 Võlgniku tahteavaldus	18
1.2.2 Määramisõiguse kasutamine kohustuse täitmisel kolmanda isiku poolt ja isikute paljususe korral.....	23
1.2.3 Võlgniku määramisõiguse dispositiivsus	27
2. TÄITMISE SISSENÕUTAVUS KUI VÕLGNIKU MÄÄRAMISÕIGUSE PIIRANG	30
2.1 Kohustuse täitmise sissenõutavaks muutumine	30
2.2 Kohustuse täitmise sissenõutavust välistavad asjaolud.....	32
3. VÕLAUSALDAJA ÕIGUSTATUD HUVI ENNETÄHTAEGSE TÄITMISE VASTUVÕTMISEST KEELDUMISEKS.....	38
3.1 Võlausaldaja õigustatud huvi mõiste sisustamine	38
3.2 Õigustatud huvi esinemise üksikjuhtumid	46
3.2.1 Õigustatud huvi seoses varasemate nõuete aegumisega.....	46
3.2.2 Õigustatud huvi võimaliku kahju tekkimise ohu tõttu.....	49
KOKKUVÕTE	51
DEBTOR'S LIMITED RIGHT TO DETERMINE THE DISCHARGED OBLIGATION. RESUME	54
KASUTATUD MATERJALID	58
Kasutatud kirjandus.....	58
Kasutatud õigusaktid	59
Kasutatud kohtupraktika	60
Muud allikad	61

SISSEJUHATUS

Võlaõigusseaduse¹ (edaspidi VÕS) kohaselt võib võlasuhte lõppeda mitmel erineval viisil – kohase täitmisega, tasaarvestusega, kokkulangemisega, võlasuhte lõpetamise kokkuleppega, lepingust taganemise või ülesütlemisega jt (VÕS § 186). Kohustuse kohane täitmine on võlasuhte kõige tavapärasem lõppemise alus.² Kohustus loetakse täidetuks, kui see on täidetud täitmise vastuvõtmiseks õigustatud isikule õigel ajal, õiges kohas ja õigel viisil (VÕS § 76 lg 3). Kui lepingulises võlasuhtes tuleb täita rohkem kui üks kohustus, kuid täidetakse vaid üks, siis lõpeb lepinguline võlasuhe ainult selle kohustuse osas, mis täideti kohaselt.³ Kohustuse täitmine, kohustuse rikkumine ja õiguskaitsevahendite kohaldamine on kõik omavahel seotud, mistõttu on õiguskirjanduses leitud, et “/.../ täitmine ja rikkumine on kohustuse vastandlikud aspektid – ühe puudumine tingib teise ja vastupidi.”⁴

Olukorras, mil võlgnikul on võlausaldaja ees mitmed erinevad kohustused, kuid ta ei suuda neid täies ulatuses täita, tekib küsimus, kes, millisel õiguslikul alusel ja kuidas võib määrata, milline kohustus lugeda täidetuks ja milline mitte. Poolte huvid kohustuse täidetuks lugemisel võivad olla vastandlikud, seda eriti olukorras, kus erinevatele kohustustele on seatud erinevad tagatised või kui neile kohalduvad erineva suurusega intressid või on kohustustel erinevad aegumistähtjad.⁵ Võlgniku huviks on tõenäoliselt esimesena tasuda ära kõrgema intressimääraga ning paremini tagatud kohustused ning võlausaldajal vastupidi.

Kuna võlgniku valiku tulemusena jäävad ülejäänud kohustused soorituse tegemise hetkel täitmata, tuleb võlausaldajal seista silmitsi täitmata kohustustest tekkinud negatiivsete tagajärgedega, mille mõju võlausaldajale võib erineda sõltuvalt kohustusest. Kohustuse täitmata jätmisel või puuduliku täitmise korral, sealhulgas täitmisega viivitamisel, on tegemist kohustuse rikkumisega (VÕS § 100), mis annab võlausaldajale õiguse kasutada võlgniku suhtes erinevaid õiguskaitsevahendeid, nt nõuda kohustuse täitmist, oma võlgnetava kohustuse täitmisest keelduda, nõuda kahju

¹ Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.

² Võlasuhte lõppemine hõlmab ka ainult kohaselt täidetud kohustuse lõppemist, kui võlasuhte sisuks on enam kui üks kohustus. Vt. Kõve, V. § 186/p 4.1. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016 (edaspidi: VÕS I komm. vlj, 2016), lk 913.

³ Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 289.

⁴ Varul, P. § 76/p 4.2.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 363.

⁵ Lando, O., Beale, H. Principles of European Contract Law Parts I and II. Kluwer Law International 2000, lk 347.

hüvitamist, taganeda lepingust või öelda leping üles, alandada hinda või nõuda viivist (VÕS § 101 lg 1). Seega on määramisõiguse teostamine kaudselt seotud ka sellega, millise kohustuse rikkumise osas on võlausaldajal võimalik kasutada õiguskaitsevahendeid.

Seadus annab olukorras, mil kohustatud poolel ei jätku piisavalt vahendeid kõikide kohustuste täitmiseks, esmase otsustusõiguse võlgnikule – võlgnik võib määrata, missuguse kohustuse täitmiseks on raha või esemed üle antud või teenus osutatud (VÕS § 88 lg 1). See õigus ei ole aga absoluutne, võlausaldaja kaitseks on võlgniku määramisõigust piiratud mitmete eranditega: võlgnik ei või määrata, et ta täidab paremini tagatud kohustuse (VÕS § 88 lg 2) ega kohustuse, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda ja mille ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks on võlausaldajal õigustatud huvi (VÕS § 88 lg 3).

Võlgniku valikuõigus kui üldpõhimõtte pärineb juba Rooma õigusest, mille kohaselt tunnustati üldise tava kohaselt võlgniku eelisõigust otsustada, millist võlga ta soovib tasuda (*quotiens quis debitor pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis dicere, quod potius debitum voluerit solutum, et quod dixerit, id erit solutum*). Alles siis, kui võlgnik sellist otsustust ei teinud, läks määramisõigus üle võlausaldajale, kellel tuli muuhulgas pidada otsuse tegemisel silmas võlgniku huve.⁶

VÕS § 88 lg 3 on eksisteerinud seaduses juba alates seaduse vastuvõtmisest 2001. aastal, kuid sätet ei ole väga sagedasti kasutatud. Riigikohtu tsiviilkolleegium on täitmist erinevate kohustuste katteks (VÕS § 88 ja selle lõikeid) kokku puudutanud oma seisukohtades aastatel 2004 – 2024 üheksal korral⁷, sh põhines VÕS § 88 lg 3 kohaldamisel vaid üks lahend. Madalamates kohtuastmetes on VÕS § 88 lõikele 3 viidatud aastatel 2010 – 2024 kokku seitsmes tsiviilasjas⁸, kuid sisuliselt kohtu seisukohtades kohaldatud ei ole. Reeglina tugineti eelpool viidatud kohtuasjades sättele eesmärgiga mitte arvestada võlgniku määramisõigust, kuna määratud kohustus ei olnud muutunud veel sissenõutavaks, samas ei käsitletud sisuliselt võlausaldaja õigustatud huvi keeldumiseks. Vaid ühes 2017 a Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud tsiviilasjas oli kostja oma argumentides tuginenud õigustatud huvile täitmist mitte vastu võtta,

⁶ Zimmermann, R. The Law of obligations. South Africa, 1990. lk 750.

⁷ RKTko 3-2-1-91-05; RKTko 3-2-1-34-08; RKTko 3-2-1-132-09; RKTko 3-2-1-138-11; RKTko 3-2-1-174-11; RKTko 3-2-1-162-12; RKTko 3-2-1-166-13; RKTko 2-17-7502; RKTko 2-21-20188.

⁸ TrtMKo 2-10-9189/8; TlnRnKo 2-13-21098/53; TlnRnKo 2-14-10797/39; TrtRnKo 2-16-17843/15; TrtRnKo 2-17-4026/69; HMKo 2-21-120323/23; TrtRnKm 2-22-7818/75.

kuna seeläbi kaotaks võlausaldaja võimaluse saada rahuldust teisele sissenõutavaks muutunud kohustusele, mida võlgnik ei täida.⁹

Töös käsitletud probleem tõukus Riigikohtu poolt 10.10.2024 otsuses tsiviilasjas nr 2-21-20188 välja toodud etteheitest, mille kohaselt ei kontrolli kohtud VÕS § 88 lg 3 kohaldamisel võlausaldaja õigustatud huvi olemasolu. Nimelt on VÕS § 88 lg 3 kohaldamiseks vaja kontrollida kahte eeldust: 1) tegemist peab olema kohustusega, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda; 2) võlausaldajal on õigustatud huvi täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks. Eelpool viidatud kohtuasjas oli poolte vahel sõlmitud põllumajanduslik rendileping, mille renti tasuti kord aastas ja mis osas oli võlgnikust kostjal tekkinud mitmed erinevad võlgnevused võlausaldajast hageja ees. Kostja oli teinud hagejale ülekande 31. detsembril 2017 ning määranud, et tasub sellega 2017. a rendi. Hageja keeldus kostja määramisõigust arvesse võtmast, tuginedes vastuväidetes VÕS § 88 lõikele 3. Kuna kostjal oli hageja ees jooksev võlgnevus alates 2015. aastast, tahtis hageja arvestada 31. detsembril 2017 aastal tasuta juba sissenõutavaks muutunud võlgnevuste katteks (2015.a ja 2016.a rent). Nii maakohus kui ka ringkonnakohus leidsid, et võlgnik ei saanud määrata, et tasub rendi eest, mis ei ole veel sissenõutavaks muutunud ning see asjaolu iseenesest oli kohtute hinnangul piisav, et anda võlausaldajale õigus keelduda sellise määramisõiguse arvestamisest VÕS § 88 lg 3 alusel. Sealjuures jäi mõlemas kohtuastmes välja selgitamata, kas võlausaldajal oli õigustatud huvi võlgniku määramisõiguse arvestamata jätmisel (VÕS § 88 lg 3 teine eeldus) ja kui, siis milles see seisnes. Riigikohus rõhutas oma otsuses, et “/.../ VÕS § 88 lg 3 kohaldamiseks on vajalik tuvastada kahe kumulatiivse eelduse olemasolu: täitmine peab olema ennetähtaegne ja võlausaldajal peab esinema õigustatud huvi täitmisest keeldumiseks.”¹⁰

Küsimusele, millised asjaolud tingiksid võlausaldaja õigustatud huvi ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks ning võlgniku määramisõigusele vastu vaidlemiseks, ei ole ammendavat vastust antud võlaõigusseaduse kommentaarides ega ka kohtupraktikas. Teemat ei ole käsitletud ka Eesti õiguskirjanduses. Kuna VÕS § 88 lg-1 3 puudub eeskujuks olev allikas, ei ole vastust püstitatud uurimisküsimusele ka rahvusvaheliste allikate kaudu hõlpsasti võimalik leida. Käesoleva magistritöö eesmärgiks ongi sisustada VÕS § 88 lg-s 3 sätestatud keeld määrata

⁹ TrtRnKo 2-16-17843/15, p 2.

¹⁰ RKTko 2-21-20188, p 11.

täidetuks kohustus, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda ja mille ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks on võlausaldajal õigustatud huvi.

Magistritöö keskendub VÕS § 88 lõigete 1 ja 3 uurimisele. Töös on kasutatud võrdlevat ja empiirilist uurimismeetodit sätte sisu ja eesmärgi väljaselgitamiseks. Uurimistöö on jagatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis analüüsitakse võlgniku määramisõiguse kui üldreegli kohaldamise eeldusi, eesmärgiga välja selgitada, kuidas mõjutab võlgniku määramisõigus kohustuste täidetavaks lugemist olukorras, kus võlgnetakse mitu eri kohustust ja milliseid määramisõigust välistavaid tingimusi võib leida teiste riikide õiguses ja rahvusvahelistes mudelseadustes. Teises peatükis uuritakse kohustuse sissenõutavust ehk VÕS § 88 lg 3 esimest eeldust, mille järgi ei või võlgnik määrata täidetuks kohustust, mida võlausaldaja ei või veel nõuda. Eesmärk on leida vastus küsimusele, millised on need kohustused, mida võlausaldaja veel nõuda ei või. Kolmandas peatükis otsitakse vastust küsimusele, kuidas sisustada võlausaldaja õigustatud huvi mõistet VÕS § 88 lg 3 kontekstis ehk milles võiks väljenduda võlausaldaja õigustatud huvi võlgniku ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel määramisõiguse teostamisel.

A. Värv on välisriigi õiguse rolli Eesti õiguse kohaldamisel analüüsides viidanud mitmetele Riigikohtu lahendile, milles on leitud, et “/.../ teiste riikide analoogilisi seadusi ja praktikat võib vähemalt eraõigusnormide puhul arvestada võrdlusmaterjalina Eesti seaduse mõtte ja eesmärgi väljaselgitamisel /.../ esmajoones olukorras, kus meil sätte rakenduspraktika puudub, kuid mujal on see sarnase sätte puhul välja kujunenud. See puudutab eelkõige riike, kellega meil on üldjoontes sarnane õigussüsteem ja seaduste rakendamise praktika, eeskätt Euroopa Liidu teisi liikmesriike ja esmajoones Mandri-Euroopa õigusperekonda kuuluvaid riike.”¹¹

Magistritöö allikatena ongi töö autor kasutanud võrdlevalt VÕS § 88 lg 1 ehk üldreegli allikaid nagu Saksa, Hollandi ja Šveitsi tsiviilseadustikud ning mudelseadused - Euroopa lepinguõiguse printsiibid (Principles of European Contract Law ehk PECL)¹²; rahvusvaheliste

¹¹ Värv, A. Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. Juridica 4-5/2023, lk 313-314. Artiklis on viidatud järgmistele lahenditele: RKTko 3-2-1-145-04, p 39; RKTko 3-2-1-103-08, p 20; RKTko 3-2-1-123-11, p 15.

¹² Principles of European Contract Law. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.trans-lex.org/400200/_pecl/ (23.04.2025).

kaubanduslepingute printsiibid (Principles of International Commercial Contracts ehk PICC)¹³; ühtse tugiraamistiku projekt (Draft Common Frame of Reference ehk DCFR)¹⁴. Töös on kasutatud võrdlusmaterjalina ka Euroopa ühtset müügiõigust (Common European Sales Law ehk CESL), kuigi tegemist on projektiga, mida Euroopa Parlament ei menetlenud ja mis on tänaseks ettepanekuna tagasi võetud.¹⁵ Eesti õiguskirjandusest on kasutatud peamiselt VÕS kommentaare ning õpikuid. Kuna töös uuritakse kohtute poolt VÕS § 88 lg 3 kohaldamist, on uurimiseesmärkide saavutamiseks läbi töötatud asjakohane Eesti Riigikohtu ja madalama astme kohtute praktika. VÕS § 88 lõike 3 juures ei ole konkreetseid allikaid nimetatud, mistõttu on töö uurimisküsimusele proovitud vastust leida üldreegli allikate ning rahvusvahelistest mudelseadustest tulenevate printsiipide analüüsimise kaudu.

Käesolevas uurimistöös ei peatuta üksikasjalikumalt teistel võlgniku määramisõiguse piirangutel - VÕS § 88 lg 2, mille kohaselt ei või võlgnik määrata täidetuks paremini tagatud kohustust ja VÕS § 88 lg 8, mis reguleerib olukordi, kus lisaks rahalisele põhikohustusele tuleb tasuda ka kulutusi ja intressi.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad: võlgniku määramisõigus, määramisõiguse piirangud, ennetähtaegse kohustuse täitmine, õigustatud huvi.

¹³ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Arvutivõrgus kättesaadav: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-English-bl.pdf> (23.04.2025).

¹⁴ Draft Common Frame of Reference. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the European Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group). Edited by C. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke. Arvutivõrgus kättesaadav: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR_.pdf (28.04.2025).

¹⁵ 2011. aastal tehti Euroopa Komisjonile ettepanek Euroopa ühise müügiõiguse reeglite vastuvõtmiseks. Arvutivõrgus kättesaadav: [Briefing European Parliamentary Research Service](https://www.briefing-european-parliamentary-research-service.com/) (23.04.2025). 21. oktoobril 2019 otsustas Euroopa Parlamendi esimeeste konverents, et Euroopa Parlament peaks paluma komisjonil CESL-i ettepaneku ametlikult tagasi võtta. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-connected-digital-single-market/file-common-european-sales-law> (23.04.2025). Vt ka H.Beale. The CESL proposal: an overview. *Juridica International* 20, 2013, lk 20-31.

1. TÄIDETUD KOHUSTUSE MÄÄRAMISÕIGUS

1.1 Määramisõiguse olemus

1.1.1 Määramisõiguse allikad

Kuna reeglina on võlgnik võlasuhtes nõ nõrgemal positsioonil olev osapool, võimaldab seadus muude kokkulepete puudumisel¹⁶ võlgnikul eelisjärjekorras otsustada kohustuste täitmise järjekorra üle, kui vahendeid ei jätku kõikide kohustuste täitmiseks. VÕS § 88 lg 1 sätestab, et olukorras, mil võlgnik on võlgu raha või liigitunnustega esemeid või peab osutama samaliigilisi teenuseid mitme erineva kohustuse täitmiseks ja üleantud rahast, esemetest või teenustest ei piisa kõigi kohustuste täitmiseks, võib võlgnik määrata, missuguse kohustuse täitmiseks on raha või esemed üle antud või teenus osutatud. Täidetud kohustuse väljaselgitamise vajadus tekib eelkõige siis, kui kohustused on erinevalt tagatud, erinevad on kohaldamisele kuuluvad viivised või on pooled kasutanud tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS)¹⁷ §-s 145 sätestatud võimalust kokku leppida seadusest erinevates aegumistähtaegades.¹⁸ Õiguskirjanduses on leitud, et määramisvajadus võib tekkida eelkõige olukordades, kus erinevad tehingud on otseselt või kaudselt omavahel seotud, nt järelmaksuga ostmine, liisimine ja finantseerimislepingud.¹⁹ Võlgniku määramisõiguse kohaldamisega seotud õiguslike probleemide lahendamiseks tuleb esmalt uurida õigust sätestavate normide allikaid ning eesmäärke.

Põhimõtet, mille kohaselt on võlgnikul eelisõigus otsustada, millist võlga ta soovib tasuda, tunti juba Rooma õiguses. Kui võlgnik otsust ei teinud, läks määramisõigus küll üle võlausaldajale, kuid otsuse tegemisel tuli silmas pidada ka võlgniku huve.²⁰ Kui kumbki pooltest valikut ei teinud, langetas otsuse kohus, võttes sealjuures samuti esmajoones arvesse võlgniku parimaid huvisid,

¹⁶ VÕS § 88 on dispositiivse sisuga - kui pooled on lepingus kokku leppinud, millise kohustuse täitmiseks tuleb tasutu arvata, tuleb esmajoones lähtuda poolte kokkuleppest. Vt. Varul, P. § 88/p 5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 426; RKTKo 2-16-10124, p 25.

¹⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I, 31.12.2024, 48.

¹⁸ Varul, P. § 88/p 4.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422.

¹⁹ Busch, D., jt.(Eds.). The Principles of European Contract Law and Dutch Law. A Commentary. Kluwer Law International, 2002, lk 316.

²⁰ Vt selle kohta täpsemalt Zimmermann, R. 1990, lk 750.

likvideerides esimesena võlgniku jaoks koormavaima võlgnevuse (nt mis oleks kaasa toonud häbi, sotsiaalse staatuse kaotamise, suured trahvid jt).²¹ Võlgniku huvidest lähtumise printsiibi tõttu on õiguskirjanduses arutletud sellegi üle, kas võlausaldaja üldse omas Rooma õiguses tegelikku otsustusõigust, kui isegi valiku tegemisel pidi ta lähtuma eelkõige võlgniku parimatest huvidest.²²

Kuna võlgniku määramisõigus ei ole absoluutne, on VÕS-s sätestatud sellele piirangud. VÕS § 88 lg 1 kasutamisel peab võlgnik arvesse võtma VÕS § 88 lg 2, lg 3 ja lg 8 erandeid. Seega isegi olukorras, kus võlgnik on määramisõigust teostanud ja otsustanud teatud kohustuse täita soorituse tegemisel eelisjärjekorras, saab võlausaldaja võlgniku määramisele vastu vaielda tõendades, et võlgniku valik on vastuolus piirangutega. Samas ei tähenda õigustatult vastuväite esitamine, et määramisõigus läheb üle võlausaldajale, kuna VÕS § 88 lg 4 sätestab, et võlausaldaja võib määrata siis, kui võlgnik ei ole määramisõigust üldse teostanud ehk kui võlgnik ei ole enne kohustuse täitmist või mõistliku aja jooksul pärast kohustuse täitmist määranud, millise kohustuse ta on täitnud. Lisaks peab võlausaldaja määramisõiguse teostamisel lähtuma VÕS § 88 lg 4 punktides 1-4 sätestatust: peab määramisest võlgnikule teatama (p 1); kohustuse täitmine ei tohi olla õigusvastane (p 2); kohustus peab olema muutunud sissenõutavaks (p 3) ega tohi olla vaidlustatud (p 4). Ühtlasi saab sellele määramisele võlgnik soovi korral viivitamata vastu vaielda VÕS § 88 lg 5 tulenevalt, mille tagajärjel jääb kehtima võlgniku poolt määratu. Võib järeldada, et võlgniku määramisel tehtud valiku ümberlõkkamise tagajärjeks on seaduses sätestatud täitmise järjekorrast lähtumine (VÕS § 88 lg 6, 7). Kohustuste täitmise järjekord määratakse kindlaks seadusest tuleneva järjekorra alusel ka siis, kui kumbki osapool ei ole määramisõigust kasutanud.

Üldreegli (VÕS § 88 lg 1) puhul on eeskujuks võetud Saksa tsiviilseadustik (Bürgerliches Gesetzbuch²³, edaspidi BGB, § 366 lg 1), Šveitsi tsiviilseadustiku viies osa: obligatsiooniõigus (Obligationenrecht²⁴, edaspidi OR, art 86 lg 1), Hollandi tsiviilseadustik (Burgerlijk Wetboek²⁵, edaspidi BW, 6:43 lg 1), Euroopa lepinguõiguse printsiibid (Principles of European Contract

²¹ Wadlington, W.J. Imputation of payment: a study in obligations. HeinOnline, 38 Tulane Law Review 31, 1963-1964, lk 33.

²² Martens, S. Art 7:109: Appropriation of Performance. Jansen, N., Zimmermann, R. Commentaries on European Contract Laws. Oxford University Press, United Kingdom, 2018, lk 1054.

²³ Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (23.04.2025).

²⁴ Obligationenrecht. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de (23.04.2025).

²⁵ Burgerlijk Wetboek. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> (23.04.2025).

Law²⁶, edaspidi PECL, art 7:109 lg 1) ja rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiibid (Principles of International Commercial Contracts²⁷, edaspidi PICC, art 6.1.12 lg 1). Õiguskirjanduse kohaselt kohaldatakse sätet praktikas peamiselt rahaliste kohustuste puhul, kuid kohaldamine ei ole välistatud ka teist liiki võlgnevuste osas (liigitunnusega esemed või samaliigilised teenused).²⁸ Kõikides VÕS § 88 eeskujuks olnud välisriikide õigusaktides ja rahvusvahelistes mudelseadustes on võlgnikule antud esmane määramisõigus, kuid erinevalt VÕS-st ei sätesta ükski neist võlgniku määramisõigusele otsesõnalisi piiranguid. Üldreeglina võib võlgnik vabalt otsustada, millist kohustust täidetaks määrata. BGB kommentaarides on kirjeldatud võlgniku määramisõigust kui „lunastamise kindlaksmääramist“ (*Tilgungsbestimmung*), mille vastu ei ole võlausaldajal põhimõtteliselt võimalik mitte mingisuguseid vastuväiteid esitada.²⁹ Rahaliste kohustuste määramise järjekorda reguleeriva PICC-i art 6.1.12 kommentaarides on selgitatud, et võlgnik võib valida endale kõige meelepärasema järjekorra, sealhulgas määrates soovi korral makstuks ka kõige paremini tagatud kohustuse.³⁰ Selline põhimõte on muuhulgas vastupidine VÕS-s sätestatuga, milles piiratakse võlgniku õigust määrata tädetuks kõige paremini tagatud kohustus, juhul, kui kohustused ei ole võrdselt tagatud (VÕS § 88 lg 2).

Šveitsi õigus sarnaneb VÕS-le selles osas, et esmalt on antud otsustusõigus võlgnikule (OR-i art 86 lg 1) ning selle õiguse kasutamatajätmise korral on enne seaduses kindlaksmääratud võlgnevuse likvideerimise järjekorrale (OR-i art 87) õigus määramisõigust kasutada ka võlausaldajal, kui võlgnik sellele koheselt vastuväiteid ei esita (OR-i art. 86 lg 2). Samasuguse õiguse võlausaldaja tehtud valikule koheselt vastu vaielda annab võlgnikule ka VÕS § 88 lg 5. Erinevalt VÕS-st (§ 88 lg 4) ei võimalda BGB ja BW võlausaldajal määramist teostada, vaid võlgniku määramisõiguse

²⁶ Võlaõigusseaduse koostamise ajal kasutati 1995.aasta versiooni: vt Principles of European Contract Law. Part I: Performance, Non-Performance and Remedies. Edited by Lando Ole and Beale Hugh. Dordrecht: Martinus Nijhoff, 1995. Järgnesid: Parts I and II revised 1999; Part III (2002). Vt ka viide 12.

²⁷ VÕS-i allikana kasutati 1994. aasta versiooni. Arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-1994/> (23.04.2025). Järgnevad versioonid 2004, 2010, 2016. Vt ka viide 13.

²⁸ Varul, P. § 88/p 3. VÕS I komm. vlj, 2016, , lk 421; Fetzer. Münchener Kommentar zum BGB. 9. Auflage 2022; jt. PICC eristab määramisõigust rahaliste ja mitterahaliste kohustuste puhul, vastavalt art 6.1.12 ja 6.1.13.

²⁹ Oehm, E. § 366/p 2. Dannemann, G., Schulze, R. (ed). German Civil Code. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Volume I: Books I-III. Article-by-Article Commentary. C.H. Beck, Nomos, 2020 (edaspidi: BGB Commentary, 2020), lk 625.

³⁰ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 4. S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds.). Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). New York: Oxford University Press, 2009 (edaspidi: PICC Commentary, 2009), lk 683. Töös on kasutatud läbivalt 2009. aasta kommentaare, kuna 2016. aasta veebiversiooni kommentaarid on nappide selgitustega (arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2016/principles2016-e.pdf>) (28.04.2025).

kasutamata jätmisel lähtutakse kohe seaduse poolt kehtestatud tagasimaksmise järjekorrast (BGB § 366 lg 2, BW 6:43 lg 2). Samas nii PECL-i kui ka PICC-i järgi läheb küll otsustusõigus üle võlausaldajale, kui võlgniku poolt määramist ei toimu, kuid võlgnikule ei ole antud õigust võlausaldajale valikule veel omakorda vastuväiteid esitada. Ühtse tugiraamistiku projekti (Draft Common Frame of Reference, edaspidi: DCFR)³¹ art III.-2:110 sarnaneb PECL-i ja PICC-i vastavatele sätetele seoses määramisõigusega. Lisaks käsitles täitmist erinevate kohustuste katteks (*imputation of payment*) ostja ja müüja vaatenurgast Euroopa Ühtse Müügiõiguse art 128 (Common European Sales Law, edaspidi CESL)³², sh on samuti ostjal (võlgnikul) eelisõigus määrata, millise võlgnevuse katteks täitmine arvestada (lg 1). Säte on inspireeritud omakorda PECL art-st 7:109 ja DCFR art-st III.-2:110.³³

Kuigi Saksa, Hollandi ja Šveitsi õigusest ei tulene võlgniku määramisele kitsendusi, on PECL-it, PICC-i ja CESL-i käsitlevas õiguskirjanduses (mudelseaduste kommentaarides) teatud VÕS § 88 lõikega 3 sarnanevaid piiranguid võlgniku määramisõiguse teostamisega seondult käsitletud. PECL-t puudutavas õiguskirjanduses on leitud, et: „.../ võlausaldaja võib keelduda võlgniku määramisõiguse arvestamisest, kui täitmine on mittekohane osaline täitmine (*improper partial performance*); kui võlgnik otsustab määrata täidetuks kohustuse, mis ei ole veel sissenõutav ja kui võlausaldaja ei pea PECL art 7:103³⁴ kohaselt sellist täitmist vastu võtma või kui määramine on vastuolus hea usu põhimõttega“.³⁵ Lisaks on PECL-i järgi võlgniku määramisõigus piiratud, kui poolte vahel on lepingus kokku lepitud kohustuste täitmise järjekord (siis lähtutakse esmajärjekorras kokkulepitust) ning PECL-i art 7:109 lõikes 4 toodud rahalise kohustuse puhul (kui tegemist on lisaks rahalisele kohustusele ka kulutuste ja intressi tasumisega) tuleb lähtuda kindlast kokkulepitud tagasimaksmise järjekorrast.³⁶ PICC-i art 6.1.12 kommentaarides on samuti öeldud, et: „.../ võlgnik ei või määrata täidetuks mittesissenõutavaks muutunud kohustust (*cannot*

³¹ Vt viide 14.

³² Arvutivõrgus kättesaadav: [EUR-Lex - 52011PC0635 - EN - EUR-Lex](#) (23.04.2025). Vt ka viide 13.

³³ Dannemann, G. Art 128. Schulze, R.(ed.). Common European Sales Law (CESL). Commentary. C.H.Beck. Hart. Nomos, 2012 (edaspidi: CESL Commentary, 2012), lk 559.

³⁴ PECL art 7:103 käsitleb ennetähtaegset täitmist ning lg 1 järgi võib osapool keelduda kohustuse ennetähtaegsest vastuvõtmisest, v.a. juhul, kui täitmise vastuvõtmine ei kahjustaks ebamõistlikult vastuvõtja poole huve.

³⁵ Martens, S. Art 7:109. Jansen, N., Zimmermann, R. 2018, lk 1056.

³⁶ Lando, O.; Beale, H. 2000, lk 348.

appropriate payment to an undue obligation), kuna võlausaldajal on õigus ennetähtaegsest maksest keelduda PICC-i art 6.1.5 alusel³⁷.

Ka CESL-i kommentaaride kohaselt võib ostja (võlgnik) määrata täidetuks kohustuse, mis ei ole veel sissenõutavaks muutunud (*a debt that is not yet due*). Sealjuures viidatakse kommentaarides CESL art 126 lõikele 2³⁸, mille kohaselt võib müüja (võlausaldaja) keelduda ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest vaid õigustatud huvi olemasolu korral.³⁹

VÕS § 88 juures ei ole täpsustatud, kas kohustust võib määrata täidetuks ka osaliselt. Tõenäoliselt tuleb lähtuda VÕS §-st 83, mille lg 1 ütleb, et kui kohustus tuleb täita ühekorraga, võib võlausaldaja keelduda kohustuse ositi täitmise vastuvõtmisest, välja arvatud juhul, kui see oleks vastuolus hea usu põhimõttega. Ka BGB-s ei täpsustata kohustuse osalist määramist. PECL-i järgi on võlgnikul lubatud erinevate võlgnevuste vahel makse hajutamine, täites neid ka osaliselt, kuid sellisel juhul arvestada tavapäraste mittekohase täitmise tagajärgedega.⁴⁰ Seevastu PICCI-i järgi peab määratud kohustus katma ära vähemalt ühe terve kohustuse ning võlgnikul ei ole õigus määrata täidetuks kohustusi *pro rata* põhimõtte järgi, kuna võlausaldaja võib reeglina sellest keelduda, v.a. kui tal puudub keeldumiseks õigustatud huvi (PICC art 6.1.13).⁴¹ Ka CESL aktsepteerib kohustuse osalist määramist - ostjal (võlgnikul) peaks olema võimalik määrata rohkem kui üks võlgnevus, kui makstud summa ületab ühe võlgnetava kohustuse suuruse või isegi kombineerida erinevaid võlgnevusi osamaksete näol.⁴²

Tasub rõhutada, et erinevalt võlgnikust, ei ole võlausaldajale mitte ühegi eelpoolkäsitletud allika kohaselt antud õigust määrata täidetuks kohustust, mis ei ole veel sissenõutavaks muutunud (seda olukorras, kus määramisõigus läheb üle võlausaldajale). Kuna võlgniku puhul seda eraldi välja toodud ei ole, võib järeldada, et üldreeglina ei saa välistada võlgniku õigust määrata täidetuks ka ennetähtaegne kohustus, sealjuures võib see kohustus olla täidetud ka osaliselt.

Kuigi kõigi VÕS § 88 allikate järgi on võlgnikul esmane määramisõigus, erinevad nad üksteisest ülesehituse poolest ning ükski neist (peale VÕS-i) ei kohalda võlgniku määramisõigusele

³⁷ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 4. PICC Commentary, 2009, lk 683.

³⁸ Sarnaneb VÕS § 84 lg-ga 1.

³⁹ Dannemann, G. art 128/p 14. CESL Commentary, 2012, lk 561.

⁴⁰ Lando, O., Beale, H. 2000, lk 348.

⁴¹ Atamer, Y. art 6.1.12/p 4. PICC Commentary, 2009, lk 683.

⁴² Dannemann, G. art 128/p 13. CESL Commentary, 2012, lk 560-561.

otsesõnalisi piiranguid. Siiski tuuakse mudelseadusi puudutavas õiguskirjanduses välja näiteid erinevatest olukordadest, millal võlausaldaja ei pea võlgniku määramisõigusega arvestama – näiteks kui kohustus ei ole sissenõutavaks muutunud võib võlausaldaja keelduda vastuvõtmisest õigustatud huvi olemasolu korral sarnaselt VÕS § 88 lg-le 3 või kui määramine on vastuolus hea usu põhimõttega; samuti ei lähtuta määramisõigusel tehtud valikust, kui poolte vahel on lepingus eelnevalt kokku lepitud kohustuste täitmise järjekord.

1.1.2 Võlgniku määramisõiguse materiaalsed eeldused

VÕS § 88 kohaldamise eelduseks on mitme samaliigilise kohustuse olemasolu. Seega on oluline mõista, milliste kohustuste puhul täpsemalt saab sätet kohaldada ning milliste puhul on see välistatud. Kuigi praktiline vajadus sätte kasutamisel on seotud rahaliste kohustustega, ei ole sätte kohaldamine välistatud ka mitterahaliste kohustuste puhul, näiteks kohustus üle anda liigitunnustega esemeid või osutada samaliigilisi teenuseid. Sealjuures kohaldatakse VÕS § 88 nii lepinguliste kui ka lepinguväliste võlasuhete puhul.⁴³ Riigikohus on pidanud “mitmeks erinevaks kohustuseks” näiteks korteriühistu poolt esitatud erinevate arvete (majandamiskulud ja muud maksed) alusel tekkinud kohustusi⁴⁴, laenu ja liisingu tagasimakseid⁴⁵, laenulepingu käendustasusid⁴⁶, kaatritehingust ja autolepingust tulenevad tagasimakseid⁴⁷.

Erinevalt VÕS-st, kohaldub BGB § 366 vaid lepingulistele kohustustele, mida tõlgendatakse § 366 mõistes kitsalt ning selle alla kuulub nii iga individuaalne nõue, kui ka ühest lepingulisest suhtest tulenevad erinevad nõuded. Kohustused peavad olema samaliigilised.⁴⁸ BGB järgi kohaldub sätte, kui nõuded tulenevad samast lepingulisest suhtest laiemas tähenduses, näiteks mitu üürimakset, mitu laenu osamakset või mitme laenu osamaksed, mitu tasunõuet (ravikulude nõuded, kahjuhüvitisnõuded), kuid mitte siis, kui üks võlanõue koosneb mitmest erinevast individuaalsest elemendist. Individaalsetest elementidest koosnevaks võlanõudeks võib pidada näiteks

⁴³ Varul, P. § 88/p 3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 421.

⁴⁴ RKTko 3-2-1-174-11, p 3.

⁴⁵ RKTko 2-17-7502, p 14.2.

⁴⁶ RKTko 2-16-10124, p 26.

⁴⁷ RKTko 3-2-1-22-16, p 18, p 21.

⁴⁸ Oehm, E. § 366/p 2, 3. BGB Commentary, 2020, lk 624 – 625.

kommunaalteenuse arvet, millel on erinevad kuluallikad märgitud küll eraldiseisvalt, kuid arve ise on üks tervik.⁴⁹

Ka PECL-i järgi kohaldatakse artiklit 7:109 ühest või mitmest erinevast lepingust tulenevast mitme samasuguse iseloomuga kohustuse, eelkõige rahaliste kohustuste puhul.⁵⁰ PICC-i art 6.1.12 kohta on sätte kommentaarides öeldud, et “ei ole oluline, kas need kohustused tulenevad ühest või mitmest erinevast lepingust, kuna probleem määramisega võib esile kerkida nii perioodilistest kohustustest (*recurrent obligations*), kus tuleb tasuda erinevaid osamakseid või tuleneda erinevatest müügilepingutest.”⁵¹ CESL art 128 kommentaaride järgi võivad erinevad kohustused tuleneda ühest lepingust, milles kaupu või teenuseid pakutakse järjepidevalt ja tarbija maksab nende eest osamaksetena kuniks tarnimine jätkub.⁵² Seevastu välistab CESL kohaldamise lepingute puhul, mille eest tarbija maksab ühe tellimuse eest osamaksetena. CESL artiklit 128 saab sätte kommentaaride järgi kohaldada ka võlgnevustele, mis tulenevad erinevatest lepingutest, küll aga peavad need lepingud vastama kõik CESL-s toodud tunnustele (müügilepingud, digitaalse sisu või teenuste müügilepingud).⁵³ Samuti saaks CESL-i kommentaaride järgi artiklit 128 kohaldada erinevate määramisreeglite kõrval konkureerivana, olukorras, kus kõik võlgnetavad võlgnevused ei tulene lepingust, vaid nt alusetust rikastumisest või deliktist.⁵⁴

Seega on mitme kohustuse olemasolu tuvastamisel oluline, et tegemist oleks eraldiseisvate samaliigiliste nõuetega, mis võivad tuleneda nii ühest kui ka mitmest erinevast lepingulisest või lepinguvälisest võlasuhtest.

Võlgniku õigus määrata täidetud kohustus VÕS § 88 järgi laieneb lisaks lepingulistele suhetele ka võlasuhetele, mis ei ole tekkinud lepingust (VÕS § 1 lg 1). Lähedaste suhete korral võib kasutada seaduse analoogiat (TsÜS § 2 lg 1), va juhul, kui täidetud kohustuse määramist reguleerib eriseadus. Järgnevalt uuritakse, kuidas määratleda VÕS § 88 kohaldamisala olukorras, kus määramisõigus reguleeritakse eriseadusega või kui tegemist on võlaõigusseaduses endas sisalduva erinormiga.

⁴⁹ Fetzer. Münchener Kommentar zum BGB. 9. Auflage 2022 (edaspidi: Fetzer, 2022), § 366, Rn 2-4.

⁵⁰ Lando, O., Beale, H. 2000, lk 347.

⁵¹ Atamer, Y. S. Art 6.1.12/ p 2, PICC Commentary, 2009, lk 683.

⁵² Dannemann, G. art 128/p 8, CESL Commentary, 2012, lk 560.

⁵³ *Ibidem.*, p 8-9.

⁵⁴ *Ibidem.*, p 10.

Erinevate kohustuste täitmise korra määramine on erinormidega reguleeritud nt pankrotiseaduses (PankrS)⁵⁵, täitemenetluse seadustikus (TMS)⁵⁶ ja maksukorralduse seaduses (MKS)⁵⁷. Nii ei saa võlgnik VÕS §-s 88 sätestatud määramisõigust teostada pankrotimenetluse ja täitemenetluse läbiviimise ajal, kuna pankrotimenetluses tunnustatud nõuete rahuldamisjärgud on sätestatud PankrS §-s 153, mistõttu tuleb olukorras, kus pankrotimenetluses ei piisa vara kõigi sama järgu nõuete rahuldamiseks, rahuldada PankrS § 153 lg 6 kohaselt järgu nõuded võrdeliselt nõuete suurusega.⁵⁸ Täitemenetluses reguleeritakse nõuete rahuldamise ulatust TMS § 56 lg-ga 2, mille kohaselt loetakse täitemenetlusest saadud raha jaotamisel võlgniku võlast esmajärjekorras kustutatuks tema kanda olevad kulutused, seejärel sissenõutavad kõrvalnõuded ning lõpuks põhivõlg ja arestimise järel arvestatud intressid.

Küsimus VÕS § 88 kohaldamisest täitemenetluses on tekkinud näiteks põhjusel, et TMS § 5 lg 1 kohaselt on võlgnik täitemenetluse osaline, kelle vastu on täitmiseks esitatud nõue. Näiteks tsiviilasjas nr 2-14-10797 olid kostjate (võlgnikud) ja hageja (võlausaldaja) vahel erinevad laenulepingud, sh kodulaenuleping ja kostjatega seotud äriühingu laenulepingud, mille tagamiseks oli seatud hageja kasuks hüpoteek. Täitemenetluses tuli hüpoteek realiseerida äriühingu laenulepingu katteks, kuid äriühing lõppes ja kustutati äriregistrist. Kostja I oli esitanud hagejale VÕS § 88 alusel avalduse, nõudes, et kinnistu enampakkumise tulemusena laekunud summa tuleks arvestada kostjate kodulaenulepingust tulenevate kohustuste katteks. Kohus leidis aga, et „täitemenetluse seadustik reguleerib erinevate nõuete rahuldamise järjekorda sundtäitmisel täitemenetluses ammendavalt ning VÕS §-s 88 sätestatu kohaldamiseks, sh analoogia korras, puudub õiguslik alus.“⁵⁹ Samuti selgitas kohus samas tsiviilasjas, et täitemenetluses laekunud rahasummat ei saa võrdsustada võlgniku poolt vabatahtlikult tehtud maksega: „VÕS § 2 lg-st 1 ja TMS § 5 lg-st 1 lähtuvaid "võlgniku" mõisteid tuleb õiguslikult teineteisest eristada. Isik võib olla täitemenetluses võlgnikuks TMS § 5 lg 1 mõttes, kuid samal ajal ei saa teda lugeda kolmandate isikute kohustuste täitmise osas võlgnikuks võlaõigusseaduse mõttes. Seetõttu on õige maakohtu järeldus, et kostjal I ei olnud VÕS § 88 tähenduses hageja ees mitut kohustust.“⁶⁰ Selleks, et kolmas

⁵⁵ Pankrotiseadus - RT I, 14.03.2025, 17.

⁵⁶ Täitemenetluse seadustik – RT I, 31.12.2024, 49.

⁵⁷ Maksukorralduse seadus - RT I, 19.12.2024, 4.

⁵⁸ RKTKo 3-2-1-34-08, p 13,14.

⁵⁹ TlnRnKo 2-14-10797, p 27.

⁶⁰ TlnRnKo 2-14-10797, p 27.

isik saaks võlgniku eest kohustuse täita, peab võlgnik olema võlausaldajale võlgu mitu samaliigilist kohustust. Kui hüpoteek realiseeritakse võlgniku täitmata kohustuse katteks täitemenetluses, ei ole realiseerimisest saadud summa osas võimalik kohaldada VÕS § 88 lg-s 1 tulenevat võlgniku määramisõigust ja määrata täidetuks mõnda teist poolte vahel eksisteerivat võlgnevust.

Sarnaselt Eesti õigusega ei ole ka Saksa õiguses võlgnikul pankrotimenetluses määramisõigust, seda ei saa teostada ka pankrotihaldur sundtäitmise, tagatise realiseerimise või maksejõuetusmenetluse kaudu saadava tulu jaotamisel. Põhjuseks on eelkõige määramisõiguse eesmärk, milleks on eelise andmine vabatahtlikke makseid tegevale võlgnikule. Samas on pankrotihalduril õigus määrata maksete tegemisel, millise kohustuse katteks makse tehakse, kui makseid tehakse osana võlgniku ettevõtte jätkamisest. Sellisel juhul osaleb pankrotihaldur tehingutes nagu ettevõtja ja talle laienevad üldised maksete määramisõigust reguleerivad sätted.⁶¹

Mudelseadustes ei reguleerita eraldi võlgniku määramisõiguse kohaldamist nõuete paljususe korral pankrotimenetluse või täitemenetluse läbiviimisel.

Avalik-õiguslikus suhtes võib samuti tekkida olukordi, kus võlgnikul on täitmata mitmed erinevad kohustused ühe võlausaldaja ees (nt trahvid, maksud, riigilõivud, kohustuslikud maksed, muud avaliku sektoriga lepingulisest suhtest tulenevad kohustused) ning tal ei jätku raha kõikide täitmiseks. Näiteks puudub ka siis võlgnikul VÕS § 88 alusel määramisõigus maksude makstuks määramisel, kuna kohustuse täitmise järjekorra kindlaksmääramisel lähtutakse MKS-st. MKS § 105 lg 6 järgi tasutakse või tasaarvestatakse maksukohuslase rahalised kohustused kohustuste tekkimise järjekorras. Ühe ja sama tähtpäevaga nõuete täitmisel võetakse aluseks MKS § 105 lg 6 punktides 1-16 sätestatud järjestus, mille kohaselt loetakse esimesena tasutuks rahatrahv ja rahaline karistus (p 1) ning viimaste hulgas kohalikud maksud (p 13), intress (p 14), sunniraha (p 15) ja seejärel muud kohustused (p 16).

Küsimus VÕS § 88 kohaldamisalast võib tekkida ka võlaõigusseaduses reguleeritud instituutide puhul. Näiteks VÕS § 89 lg 1 järgi võib võlgnik kohustuse täitmiseks vajaliku teo asemel teha teistsuguse teo ehk asendada täitmist üksnes võlausaldaja nõusolekul. Kui võlausaldaja võtab teise teo kohustuse täitmisena vastu, loetakse kohustus täidetuks. Seega võib küsida, kas võlgnik saaks

⁶¹ Fetzer, 2022. § 366, Rn 7.

teostada VÕS § 88 lg 1 alusel määramisõigust, valides kohustuse, mida ta esmajärjekorras täita soovib ning samaaegselt asendada selle täitmise mõne muu teoga, kui see, mis oli algse kohustuse sisuks. Asendustäitmise ei ole võimalik ilma võlausaldaja nõusolekuta, kuid nõusoleku olemasolu korral oleks määramisõiguse teostamine teoreetiliselt ilmselt võimalik. Samas võib tekkida näiteks küsimus, kui võlgnik küsib nõusolekut ühe teo asendamiseks teisega ning samas täidab asendatud kohustust ennetähtaegselt, kas kombinatsioon teo asendamisest ning ennetähtaegsest täitmisest ei võiks olla piisav, et anda võlausaldajale õigustatud huvi täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks. Nimelt võib võlausaldaja olla nõus kohustuse täitmise asendamisega, kuid kohustuse ennetähtaegne täitmine muude võlgnevuste kõrval ei pruugi olla võlausaldaja parimate huvidega kooskõlas.

Üheks võlasuhte lõppemise aluseks on tasaarvestus (VÕS § 186 p 2). Kuna VÕS-s on erisäte, mis reguleerib tasaarvestust nõuete paljususe korral (VÕS § 201), siis tuleb tasaarvestuse olukordades lähtuda VÕS § 88 asemel erisätte regulatsioonist. VÕS § 201 lg 1 sätestab, et kui tasaarvestuse pooltel on mitu tasaarvestuseks sobivat nõuet, võib tasaarvestav pool määrata nõuded, mis tasaarvestatakse. Alles siis, kui tasaarvestav pool seda ei määra või kui teine pool vaidleb määramisele vastu, loetakse tasaarvestuks seaduses sätestatud järjekorra alusel (esimesena sissenõutav; võlausaldaja jaoks vähem tagatud; võlgnikule koormavam; varem tekkinud kohustus). Selline järjekord vastab VÕS § 88 lõikes 6 toodud seadusest tulenevale järjekorrale. Seega on VÕS § 201 puhul tegemist VÕS §-le 88 sarnase regulatsiooniga, kuid erinevalt §-st 88 lõikest 4, mille kohaselt saab võlausaldaja määrata täitmise järjekorra, ei lähe VÕS § 201 puhul määramisõigus üle teisele osapoollele, kui avalduses ei ole määratud tasaarvestatavaid nõudeid või kui teine osapool vaidleb tasaarvestuse avalduses märgitule vastu. Sellisel juhul minnakse kohe seaduses sätestatud järjekorra juurde.

VÕS § 201 sarnaneb BGB §-le 396, mille lg 1 järgi võib nõuete paljususe korral tasaarvestav pool määrata nõuded, mida tasaarvestatakse. Kui tasaarvestav pool ei määra konkreetseid nõudeid või kui teine pool neile vastu vaidleb (sealjuures ei ole oluline, kumb pool tasaarvestusest esimesena teatab, teine pool võib sellele viivitamata vastu vaielda)⁶², siis lähtutakse aga § 366 lõikes 2 toodud

⁶² Looschelders, D. Schuldrecht. Allgemeiner Teil. München: Verlag Franz Vahlen, 2024, lk 154.

järjekorrast. Seega ei ole BGB järgi konkreetset järjekorda toodud üle tasaarvestust reguleerivasse sättesse, vaid viidatakse sealjuures mitmete nõuete täitmist reguleerivale üldsättele.

PECL-s reguleerib tasaarvestust nõuete paljususe korral art 13:105, mille lg 2 kohaselt kohalduvad olukorras, kus tasaarvestav pool peab täitma rohkem kui ühe kohustuse teise poole ees, PECL art 7:109 reeglid vastavate mugandustega, st tasaarvestava poole määramine on otsustav.⁶³ Sättele sarnaneb DCFR art III.–6:106. PICC-s viidatakse tasaarvestuse puhul erisättele - art 8.4 (*lex specialis*), seega ei ole määramisõigust puudutav PICC-i art 6.1.12 kohaldatav tasaarvestuse puhul.⁶⁴ CESL tasaarvestust ei reguleeri.⁶⁵

Kuigi lähedaste suhete puhul võib kasutada seaduse analoogiat, ei saa võlgnik kasutada määramisõigust pankrotimenetluse ja täitemenetluse läbiviimise ajal ja avalik-õiguslikes suhetes tekkinud kohustuste täitmisel, kuna eriseadused reguleerivad kohustuse täitmise järjekorda. Kohustuse täitmise asendamisel määramisõiguse teostamine sõltub võlausaldajalt nõusoleku saamisest ning tasaarvestuse puhul lähtutakse VÕS-s sätestatud erisättest.

1.2 Võlgniku määramisõiguse teostamine

1.2.1 Võlgniku tahteavaldus

Kohustuse olemuseks on nõue teatud viisil käituda – kohustus midagi teha või kohustus millegi tegemisest hoiduda.⁶⁶ VÕS § 186 järgi lõpeb võlasuhe mh kohase täitmisega (p 1) ning reeglina ei eelda see, et lisaks soorituse tegemisele või tegemata jätmisele tuleks võlausaldajale sellest ka eraldi teada anda. Kui üksiku kohustuse puhul loetakse kohustus kohaselt täidetuks, kui see on täidetud täitmise vastuvõtmiseks õigustatud isikule õigel ajal, õiges kohas ja õigel viisil (VÕS § 76 lg 3), siis mitme täitmata kohustuse olemasolu puhul neist vaid ühe (või mitme) täitmisel võib

⁶³ Lando, O., Clive, E., jt. Principles of European Contract Law Part III. Kluwer Law International, 2003, lk 150.

⁶⁴ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 3, PICC Commentary, 2009, lk 683.

⁶⁵ Dannemann, G. Art 128/p 14, CESL Commentary, 2012, lk 561.

⁶⁶ Kohustuse olemuse kohta vt täpsemalt VÕS I komm. vlj, 2016, lk 362.

tekkida küsimus, millist kohustust võib täidetuks lugeda. Sellisel juhul on enesestmõistetav vajadus määrata soorituse eesmärk ning seostada sooritustoiming võlgniku kindla kohustusega.⁶⁷

Näiteks saab isik A pangalt B eraldi lepingute alusel kolm laenu, igaüks 100 000 eurot, mille maksetähtaeg on 31. detsember. Isik A teeb pank B-le 2. jaanuaril ülekande summas 100 000 eurot ebatäpse sõnumiga: „Laenu tagasimaksmine“. B ei pööra sellele küsimusele erilist tähelepanu ja esialgu ei reageeri, kuid kolm kuud hiljem esitab A-le hagi ülejäänud 200 000 euro tasumiseks ning pooled ei ole ühel meelel selles, milline laen oli jaanuari maksega tagasi makstud. B-l oli mõlemal juhul sarnane tagatis, kuid intressimäärad ei olnud samad: 8% esimesel laenul, 8,50% teisel ja 9% kolmandal laenul.⁶⁸

Täitmise järjekorra määramise tulemusena kohustuse täitmine erineb tavapärasest kohustuse täitmisest, kuna VÕS § 88 lg 1 seab eelduseks lisaks kohustuse täitmise sooritusele ka võlgnikupoolse tahteavalduse tegemise võlausaldajale määramisõiguse teostamiseks (‐võlgnik võib määrata‐). Seega ei piisa määramisõiguse teostamiseks lihtsalt soorituse (nt rahalise ülekande) tegemisest, et võlgniku määramisõigust arvesse võtta. Selleks, et tuvastada, kas võlgnik on määranud, millise kohustuse täitmise katteks ta on soorituse teinud, on vaja teha selgeks, kas võlgnik on teinud võlausaldajale tahteavalduse. Ilma tahteavalduseta ei ole võlgnikul võimalik määramisõigust teostada, küll aga on tahteavaldust võimalik teostada lisaks otsesele (näidates sõnaselgelt, mida võlgnik on määranud) ka kaudselt (näiteks väljendades oma tahet, kandes üle täpselt võlgniku ühele rahalisele kohustusele vastava summa, ilma selgitust lisamata).⁶⁹ TsÜS § 68 lg 2 järgi on selline tahteavaldus otsene, milles sõnaselgelt avaldub tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg ning lg 3 järgi on tahteavaldus kaudne, kui see väljendub teos, millest võib järeldada tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg. Õiguskirjanduses on peetud oluliseks, et lisaks õiguslike tagajärgede soovimisele oleks see tahe ka teistele äratuntavalt väljendatud.⁷⁰

⁶⁷ Vt täpsemalt soorituse seostamise vajaduse kohta konkreetse kohustusega VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422.

⁶⁸ Näide pärineb – UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Arvutivõrgus kättesaadav: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2016/principles2016-e.pdf](https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2016/principles2016-e.pdf) (28.04.2025), lk 203.

⁶⁹ Varul, P. § 88/p 4.2. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422.

⁷⁰ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 86.

Olukord on selge, kui võlgnik määrab „sõnaselgelt“ maksekorraldusel, mille eest ta ülekande teeb.⁷¹ Üks lihtsamaid võimalusi otsese tahteavalduse tegemiseks määramisõiguse teostamisel on makse selgitusse vastava info märkimine, millest peab olema võimalik tuvastada, millise kohustuse täitmist võlgnik soovib. Tahteavaldust on piisavalt selgeks pidanud kohtud näiteks siis, kui maksmisel on viidatud tasutavale arvele või makstud on täpselt võlgnetav või arvel märgitud summa. Näiteks on Tallinna Ringkonnakohus asjas nr 2-23-125273 leidnud, et “koostoimes arve numbrile viitamine ja just konkreetse kuu majandamiskulude summa tasumine on piisav, et sellest saaks välja lugeda korteriomaniku tahet määrata tasutuks arve just nende kulude osas.”⁷² Tsiviilasjas nr 2-21-104209 leidis kohus, et võlgniku poolt täidetud kohustuse määramine on selge ka näiteks olukorras, kus võlgnik maksab sama ajavahemiku arveid ja summad on kas täpselt võrdsed viimase perioodi eest väljastatud arvega või on makse selgituses märgitud periood, millise kuu eest kohustust täidetakse. Samuti on arve suurusele sendi täpsusega vastava ülekande tegemist käsitletud kaudse, kuid samas selge tahteavaldusena. Lisaks ülekantud summa suurusele saab arvesse võtta ka ülekande tegemise aega ja vastava praktika korduvust (nt on võlgnik teinud sarnaselt ka kõik varasemad maksed).⁷³ Ka maksekorraldusele märgitud selgitust „alimendid“ on kohus pidanud piisavalt konkreetseks määramisõiguse teostamiseks, kuna see „viitas üheselt, millise võla katteks makse tehti.”⁷⁴

Tõlgendamisprobleemid tekivad siis, kui tehakse kaudne tahteavaldus, kuna esmalt tuleb selgeks teha, “kas tegemist on õiguslikku tähendust omava toiminguga, milles väljendub tahteavaldus, millega sooviti kaasa tuua õiguslik tagajärg”⁷⁵ ning seejärel seda tõlgendada vastavalt TsÜS § 75 lg 1 lause 2 järgi. TsÜS § 75 lg 1 lause 2 kohaselt tuleb olukorras, kus tahteavalduse saaja tahteavalduse tegija tegelikku tahet ei teadnud ega pidanudki teadma, tahteavaldust tõlgendada nii, nagu tahteavalduse saajaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi. Ehk seda tegu, mille kaudu tahteavaldus väljendatud võiks olla, tuleb tõlgendada nii, nagu teistel isikutel oleks mõistlikult võimalik vastavast tegevusest nii aru saada.

⁷¹ RKTko 2-21-20188, p. 10.

⁷² TlnRnKm 2-23-125273, p 9.1.

⁷³ TlnRnKm 2-21-104209, p 16.3.5.

⁷⁴ RKTkm 3-2-1-88-13, p 19.

⁷⁵ Kaudse tahteavalduse kohta vt Varul, P., jt. 2012, lk 88.

Ebapiisavaks määramiseks on Riigikohus pidanud näiteks makse selgitusse märgitud viidet "komm. maksed, võlg", kuna selle pinnalt ei ole võimalik aru saada, milliste kuude eest on võlgnik ülekantud summadega tahtnud tasuda.⁷⁶ Samuti ei ole piisavalt selgeks tahteavalduseks kohtupraktikas peetud olukorda, kus maksete selgitus sisaldas vaid isiku nime ja aadressi, kuid puudus viide makse alusele, võttes samal ajal arvesse, et võlgnik tegi pidevalt erinevates summades teisi makseid võlausaldajale võlgnevuse katteks.⁷⁷ Riigikohus leidis, et olukorras, kus võlgnik on saatnud võlausaldajale kirja, milles teatab, et ei ole nõus maksma küttearveid kogu korteri pinna järgi ja seejärel maksabki talle esitatud küttearvete eest järjepidevalt arvele märgitust väiksema summa, tuleb tuvastada, kas võlgnik oli määramisõigust teostanud. Seda, kas võlgnik on määranud, saab kohtu hinnangul tuvastada „/.../“ kui poolte käitumist ja kõiki asjaolusid arvesse võttes oleks mõistlik inimene pidanud aru saada, et raha maksti just võlgniku väidetud kohustuse täitmiseks.“⁷⁸

Riigikohtu menetluses olnud tsiviilasjas nr 2-17-7502 oli hagejal (võlgnikul) kaks kohustust - üks tulenes laenulepingust ja teine liisingulepingust. Hageja oli teinud kostjale (pank) ülekande summas 3000 eurot ning tahtnud määrata selle poolte vahel sõlmitud laenulepingu katteks, kuid võlausaldaja arvestas makse liisingulepingu katteks, kuivõrd see kohustus muutus varem sissenõutavaks. Asjaolude kohaselt tugines hageja kaudsele tahteavaldusele, milleks oli tema arvates 27. oktoobril 2015 saadetud e-kiri, kus ta „avaldas tahet müüa Rakvere kinnistu ja näitas üles soovi jätkata laenulepingut“, kuid ta ei olnud määranud, et „edaspidised maksed tuleks arvestada laenulepingu katteks.“⁷⁹ Riigikohus kinnitas, et pank ei pidanud sellest kirjast aru saada selliselt, et summa maksti just laenulepingust tuleneva kohustuse täitmiseks.⁸⁰

Saksa õiguskirjanduse järgi tuleb tahteavalduse sisu täpsustada vastavalt tõlgendusnormidele. Tahteavaldus võib olla suunatud nii ühele kui ka mitmele konkreetsele võlgnevusele, kuid võib piirduda ka teatud võlgnevuse välistamisega. Võlgnik ei saa määrata oma tahteavalduse kehtimisele lisatingimusi – sellisel juhul võib võlausaldaja keelduda täitmise vastuvõtmisest.⁸¹ Ka

⁷⁶ RKTkm 3-2-1-174-11, p 12.

⁷⁷ TlnRnKm 2-20-122656, p 22.

⁷⁸ RKTko 3-2-1-166-13, p 14.

⁷⁹ RKTko 2-17-7502, p 6.

⁸⁰ *Ibidem.*, p 15.

⁸¹ Fetzer, 2022. § 366, Rn 11.

muldseaduste PECL-i⁸², DCFR-i⁸³, PICC-i⁸⁴ ja CESL-i⁸⁵ järgi võib tahteavaldus olla tehtud nii otseselt kui kaudselt. Kaudse tahteavalduse kõige objektiivsemaks väljendusviisiks on muldseadustes peetud seda, kui võlgnik maksab täpselt ühele võlgnevusele vastava summa ning teised võlgnevused erinevad sellest.⁸⁶ Rõhutatud on, et selles peab väljenduma võlgniku lõplik ja otsustav tahe, mis ei jäta ruumi kahtlusteks.⁸⁷

VÕS-s ei ole määramisõiguse teostamise võimalikku aega võlgniku jaoks väga rangelt piiritletud, kuid õiguskirjanduses on öeldud, et seda tuleks teha hiljemalt mõistliku aja jooksul peale kohustuse täitmist.⁸⁸ Sellest võib järeldada, et aktsepteeritakse võlgniku valiku tegemist kas enne kohustuse täitmist, kohustuse täitmise ajal või vahetult peale kohustuse täitmist. Mõistlik aeg võlgniku jaoks on õiguskirjanduses defineeritud kui "ajavahemik, mida tal peaks olema vaja valiku tegemiseks ja sellest teatamiseks."⁸⁹ Riigikohtu selgituste kohaselt tähistatakse terminiga "mõistlik aeg" määratlemata õigusmõistet ning seda tuleb kohaldada iga juhtumi eripärasid silmas pidades.⁹⁰ Pooltel on võimalik ka välja tuua ja tõendada asjaolusid, millest nähtub, et see aeg oleks olnud pikem või lühem.⁹¹

Saksa õiguskirjanduses leitakse, et võlgnikul tuleks valik langetada eelkõige kohustuse täitmise ajal, välistamata sealjuures, et ka enne kohustuse täitmist tehtud määramine ei võiks kehtida juhul, kui pole kahtlustki, et sama tahe oli võlgikul ka kohustuse täitmise ajal.⁹² Samuti võib võlgnik määramisõigust kasutada hiljem olukorras, kus võlausaldaja loovutab osa võlast ühele või mitmele võlausaldajale ning võlgnik pole loovutamisest teadlik ja teeb makse esimesele võlausaldajale. Sel

⁸² Lando, O., Beale, H. 2000, lk 348.

⁸³ DCFR, lk 345.

⁸⁴ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 5, PICC Commentary, 2009, lk 683.

⁸⁵ Dannemann, G. Art 128/p 12, CESL Commentary, 2012, lk 560.

⁸⁶ Lando, O., Beale, H. 2000, lk. 348; Dannemann, G. Art 128/p 12, CESL Commentary, 2012, lk 560; Atamer, Y. Art 6.1.12/p 5, PICC Commentary, 2009, lk 684.

⁸⁷ Atamer, Y. Art 6.1 12/ p 5, PICC Commentary, 2009, lk 684.

⁸⁸ Varul, P. § 88/ p 4.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 423.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ RKTko 3-2-1-28-08, p 13.

⁹¹ RKTko 2-22-10417, p 28.

⁹² Fetzer, 2022. § 366, Rn 11.

juhul võib võlgnik kasutada määramisõigust niipea, kui ta saab teadlikuks nõude osalisest loovutamisest.⁹³ Lisaks võivad pooled ka kokku leppida hilisemas määramisõiguse kasutamises.⁹⁴

Teiste VÕS § 88 aluseks olevate allikate järgi peab võlgnik tegema valiku kohustuse täitmisel. Kui võlgnik aga valikut teinud ei ole, võib võlausaldaja oma valiku teha omakorda mõistliku aja jooksul pärast võlgniku poolt kohustuse täitmist.⁹⁵ Kuna võlausaldaja võib valiku teha mõistliku aja jooksul peale võlgniku poolt kohustuse täitmist, võiks eeldada, et selle ajavahemiku jooksul on ka võlgnikul võimalik veel määramisõigust teostada. CESL-i järgi tuleb ostjal oma valikust müüjat teavitada hiljemalt maksmise tegemise ajal.⁹⁶

Võlgniku määramisõiguse kohaldamisel tuleb tuvastada kas otsese või kaudse tahteavalduse tegemine võlausaldajale, sealjuures peab kaudsest tahteavaldusest olema võimalik selgelt aru saada võlgniku tahe tuua kaasa õiguslik tagajärg. Lisaks on oluline tuvastada tahteavalduse tegemise aeg. Kui VÕS-s aktsepteeritakse määramisõiguse teostamist ka mõistliku ajal peale kohustuse täitmist, siis üldreeglina tuleb BGB ja mudelseaduste järgi esitada tahteavaldus kohustuse täitmisel.

1.2.2 Määramisõiguse kasutamine kohustuse täitmisel kolmanda isiku poolt ja isikute paljususe korral

VÕS § 88 lg 1 järgi võib määramisõigust kasutada võlgnik, kuni määramisõigust ei ole üle läinud võlausaldajale või ei kohaldu seaduses sätestatud kohustuse täitmise järjekord. VÕS § 2 lg 1 järgi on võlgnik kohustatud isik, kellel on kohustus teha teise isiku (õigustatud isik ehk võlausaldaja) kasuks teatud tegu või jätta see tegemata (täita kohustus). VÕS kommentaaride järgi võib võlasuhte subjekte olla rohkem kui üks, kuid kolmandatele isikutele ei tulene sellistest lepingutest kohustusi ja õigusi, mille pooled nad pole.⁹⁷ Samas ei saa välistada, et kolmas isik tahab täita võlgniku kohustuse vabatahtlikult ning sellisel juhul tekib küsimus, kas tal on samamoodi õigus

⁹³ Brox, H., Walker, W-D. Allgemeines Schuldrecht. München: Verlag C.H.Beck oHG 2024, lk 152; Looschelders, D. 2024, lk 140.

⁹⁴ Looschelders, D. 2024, lk 140.

⁹⁵ Varul, P. § 88/ p 4.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 423, milles on viidatud: OR-i art 86, PECL-i art 7:109 lg 2, PICC-i art 6.1.12 lg-d 1 ja 2, DCFR-i art III.-2:110 lg-d 1 ja 2.

⁹⁶ Dannemann, G. Art 128/p 11. CESL Commentary, 2012, lk 560.

⁹⁷ Kull, I. § 2/p 4.1.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 13-14.

VÕS § 88 g 1 alusel määrata, millise võlgniku kohustuse täitmiseks on raha või esemed üle antud või teenus osutatud.

Õiguskirjanduse järgi “saab VÕS § 88 kohaldada tõlgendusnormina ka juhtudel, mil võlgniku kohustuse täidab kolmas isik, kellel on selleks õigus VÕS § 78⁹⁸ järgi, kuid seda vaid juhul, kui võlgnikul on võlausaldaja ees mitu kohustust.”⁹⁹ Samasugust põhimõtet on käsitletud ka Saksa õiguskirjanduses, mille kohaselt saab lisaks võlgnikule määramisõigust teostada võlgniku nimel tegutsev kolmas isik (*für ihn leistenden Dritten*), näiteks võlgniku volitatud esindaja.¹⁰⁰ Olukord, mil kolmanda isiku poolt tehtav määramine on aga lausa hädavajalik, tekib näiteks siis, kui kolmas isik, kes täidab võlgniku nimel kohustuse, on ka ise sama võlausaldaja ees kohustatud isik. Näiteks tasub isa oma tütre arstiarve, kuid võlgneb ka ise samale arstile teatava summa. Sellisel juhul peab olema selge, millisel eesmärgil on vastav summa üle kantud.¹⁰¹

PECL-s kasutatakse lisaks võlgniku mõistele (*debtor*) ka mõistet „osapool“ (*party*), nimetades sealjuures võlasuhtes olevat kohustatud isikut kui „täitev osapool“ (*performing party*) ja õigustatud isikut kui „teine osapool“ (*other party, receiving party*). PICC kasutab mõisteid vastavalt „võlgnik“ ja „võlausaldaja“ (*obligor* ja *obligee*). DCFR nimetab samuti „võlgnikku“ ja „võlausaldajat“ (*debtor; creditor*), CESL-s on võlgnikuks „ostja“ (*buyer*) ja võlausaldajaks „müüja“ (*seller*). Eeltoodud mudelseadused ei reguleeri võlgniku määramisõiguse teostamist kolmandate isikute poolt.

VÕS § 88 räägib nii võlgnikust kui võlausaldajast ainsuses. Samas võib võlasuhtes tekkida olukordi, kus võlasuhtes osaleb kas võlgniku või võlausaldajana rohkem kui üks isik¹⁰² ning tekib küsimus, kas ka sellisel juhul oleks VÕS § 88 analoogia korras kohaldatav.

Võlgnike paljususe korral võivad kohustatud isikud olla osavõlgnikud, ühisvõlgnikud või solidaarvõlgnikud.¹⁰³ VÕS kommentaaride kohaselt tekib osavõlg (VÕS § 63) juhul, kui võlasuhte pooled on kokku leppinud, et kohustatud isikutelt saab kohustuse täitmist nõuda vaid igaühele

⁹⁸ VÕS § 78 lg 1 järgi võib kohustuse osaliselt või täielikult täita kolmas isik, kui võlgnik ei pea kohustust seadusest, tehingust või kohustuse olemusest tulenevalt täitma isiklikult.

⁹⁹ Varul, P. § 88/p 4.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422; RKTko 3-2-1-91-05, p 13.

¹⁰⁰ Fetzer, 2022. § 366, Rn 10.

¹⁰¹ Näide allikast Schlechtriem, P. Võlaõigus. Üldosa. Tallinn: Juura, 1999, lk 59.

¹⁰² VÕS I komm. vlj, 2016, lk 329.

¹⁰³ Käerdi, M. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 329.

langevas osas, mistõttu saab võlausaldaja kasutada õiguskaitsevahendeid iga konkreetse kohustust rikkunud osavõlgniku vastu. Seega ei ole osavõla puhul tegemist ühtse võlasuhtega, pigem tekib võlausaldajal iga osavõlgnikuga eraldi ja teistest sõltumatu võlasuhe.¹⁰⁴ Kui osavõlgnikul on võlausaldaja ees lisaks osavõlale veel kohustusi ning tal ei jätku vahendeid nende kõikide täitmiseks, võiks analoogia korras ka iga osavõlgnik kasutada VÕS § 88 lg 1 määramisõigust.

VÕS § 64 reguleerib ühisvõlgnike kohustusi, mille puhul peavad mitu võlgnikku täitma sama kohustuse ning mille täitmine on võimalik üksnes kõigi võlgnike poolt ühiselt. Ühisvõlgnikud vastutavad ühisvõla täitmise eest ühiselt. Kui ühisvõlgnikel on ühe võlausaldaja ees mitu kohustust, mille täitmiseks neil ei jätku vahendeid, võiksid tõenäoliselt ka ühisvõlgnikud ühiselt VÕS § 88 lg 1 alusel määramisõigust analoogia alusel kasutada.

Solidaarkohustuse puhul saab võlausaldaja nõuda võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmist nii kõigilt kohustatud isikutelt ühiselt kui ka igalt kohustatud isikult eraldi (VÕS § 65 lg 1). Määramisõiguse kasutamine tuleks kõne alla olukorras, kus samadel solidaarvõlgnikel on konkreetse võlausaldaja ees mitu täitmata kohustust. Kuna määramisõiguse teostamine kujutab endast solidaarvõlgnike välissuhet võlausaldajaga, sõltub selle teostamise võimalikkus solidaarvõlgnike sisesuhtest ning vastutuse jagamise regulatsioonist.

Võlaõiguslikes suhetes võib kolmanda isikuna osaleda ka hüpoteegi omanik, kelle kinnisasi võlausaldaja nõuet tagab. Õiguskirjanduses on selgitatud, et kinnisasja omaniku (tagatise andja, pantija) ja hüpoteegipidaja vahel sõlmitakse tagatiskokkulepe, millega määratakse kindlaks hüpoteegiga tagatavad nõuded. Tagatisjuhtumi saabumisel on hüpoteegipidajal õigus kinnisasi võla katteks realiseerida, sealjuures ei ole hüpoteegipidajal kinnisasja omaniku vastu mitte võlaõiguslikku nõuet, vaid „koostoimes hüpoteegiga asjaõiguslik realiseerimisenõue tagatiskokkuleppe alusel tagatava nõude rahuldamiseks hüpoteegisumma ulatuses.“¹⁰⁵ Kuigi VÕS § 78 lg 1, lg 3 p 1 alusel on kinnistu omanikul vääramatul õigus tasuda võlg sundtäitmise vältimiseks, mille hüpoteegipidaja peab vastu võtma¹⁰⁶, ei anna see kinnistu omanikule õigust määrata, et ta täidab summa tasumisega mõnda teist kohustust, mis võlgnikul võlausaldaja ehk hüpoteegipidaja ees samaaegselt on. Teisisõnu võib kinnistu omanik küll täita võlgniku sellise

¹⁰⁴ Käerdi, M. § 63/p 4.2. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 331.

¹⁰⁵ Kõve, V., Lillo, L. Kinnisasjaõigus. Käsiraamat. Tartu: Juura 2023, lk 365.

¹⁰⁶ *Ibidem.*, lk 495.

kohustuse, mida kinnistu omaniku hüpoteek tagab ja mis osas on täitemenetlust alustatud, kuid ei saa määrata sama summa tasumisega täidetuks mõnda muud kohustust, mis võlgnikul võlausaldaja ees on ja seeläbi nõuda täitemenetluse lõpetamist algse kohustuse osas.

Tsiviilasjas nr 2-16-17843 oli kohustatud isikuid kaks (võlgnikud nr 1 ja nr 2) ning nende kohustuste tagamiseks oli seatud hüpoteek (hüpoteegipidaja oli tsiviilasjas hageja). Võlgnikul nr 1 oli võlausaldajaga (asjas kostja) sõlmitud laenuleping ja krediitkaardi leping ning võlgnikul nr 2 koos võlgnikuga nr 1 ühine laenuleping. Hagejale kuuluv hüpoteek tagas võlgnike kohustusi võlausaldajast kostja ees ning võlgniku nr 1 ja võlausaldaja vahelise laenulepingu mittetäitmise tõttu oli algatatud sundtäitmine hagejale kuuluva kinnistu osas. Kohtumenetluse ajal kandis hageja 83 085 eurot kohtutäiturile ja määras, et selle eest tuleb tasuda esmalt võlgniku nr 2 kohustused kostja ees, mis tulenesid võlgniku nr 1 ja 2 ühisest laenulepingust kostja ees. Kostja tugines argumentidele, et „hageja on segamini ajanud hageja kui täitemenetluse võlgniku ning hageja varaga tagatavate lepingute järgsete võlgnike õigused ja kohustused. Hagejal on kostja ees kohustus taluda oma vara arvel sundtäitmist hüpoteegiga tagatavate nõuete katteks hüpoteegisumma ulatuses. Hagejal ei ole võimalik valida, millist võlgniku kohustust kostja ees täita.“¹⁰⁷ Kõnealuses tsiviilasjas leidis Ringkonnakohus, et kuna hageja ei olnud võlasuhtes kostjaga võlgnik, ei saanud ta VÕS § 88 alusel määrata kohustuse täitmise järjekorda. Hagejale kuuluv kinnistu tagas kolmandate isikute kohustuste täitmist. Kuigi hagejal on VÕS §-st 78 tulenevalt õigus täita kolmandate isikute kohustusi võlausaldaja ees, toimus võlgniku suhtes täitemenetlus ja hageja soovis tasuda hüpoteegiga tagatud summa enne tagatise võõrandamist muude nõuete täitmiseks kui see, mille alusel oli algatatud täitemenetlus. Ringkonnakohus leidis, et „hageja seisukoht, et täitemenetluse käigus sissenõutava summa tasumisel enne tagatise sundmüüki annab kohustatud isikule ühepoolset võimalust makstava summaga lugeda täidetuks muud kohustused, kui täitemenetluse aluseks olevad kohustused, ei ole õiguslikult põhjendatud.“¹⁰⁸

VÕS § 88 allikaks oleva BGB § 366 kommentaaride järgi võib näiteks tekkida probleem sellega, milline kohustus lugeda täidetuks olukorras, kus erinevatel võlausaldajatel on võlgniku vastu nõuded ning ühe nõude täitmine vabastab ka teise(d) võlausaldajad. Selline olukord võib tekkida

¹⁰⁷ TrtRnKo 2-16-17843, p 2.

¹⁰⁸ *Ibidem.*, p 9.

nt volituse, hilisema heakskiidu, esindusõiguse (üks võlausaldaja esindab teist) või osalise määramise tõttu sellise nõude osas, millest võlgnik polnud teadlik, näiteks aegumise pikendamise tõttu. Sellistes olukordades kohaldub BGB § 366 võlgniku kaitseks ning ta võib määrata milline nõue (osaline nõue) tuleks täidetuks lugeda. Võlgnik võib olukorras, kus ta ei ole teadlik nõude jagunemisest mitmete võlausaldajate vahel ning ei saa seetõttu oma määramisõigust kasutada, erandina seda õigust siiski kasutada niipea, kui ta saab vastavatest asjaoludest teadlikuks.¹⁰⁹ Mudelseadused ei reguleeri siiski selgesõnaliselt juhtumeid, kus ühe nõude täitmine mõjutab mitut võlausaldajat. PICC-i järgi võib võlgnik määramisõigust kasutada hiljem olukorras, kus ta ei olnud teadlik, et võlausaldaja loovutas nõude teisele isikule. Sellisel juhul jääb võlgniku määramine kehtima, kuid siiski peaks tal olema võimalus oma valikus veenduda ka uue olukorra valguses.¹¹⁰

Kuigi VÕS § 88 räägib nii võlgnikust kui võlausaldajast ainsuses, võib tekkida keerukaid olukordi, kus võlasuhte nii ühel kui teisel poolel osaleb mitu isikut. Üldreeglina saab analoogia korras kohaldada VÕS § 88, kui võlgniku eest täidab kohustuse kolmas isik, tingimusel, et tal on selleks VÕS § 78 alusel õigus ja võlgnikul on võlausaldaja ees mitu samaliigilist kohustust. Välistatud ei ole määramisõiguse kohaldamine analoogia korras ka osavõlgnike, ühisvõlgnike ja solidaarvõlgnike puhul, samuti teatud juhtudel võlausaldajate paljususe korral. Täitemenetluse puhul on kolmandast isikust hüpoteegi omanikul vääramatu õigus tasuda võlg sundtäitmise vältimiseks, kuid ta ei saa rahasumma tasumisega määrata seeläbi täidetuks muud võlgnetavat kohustust, kui see, mille osas täitemenetlus algatati.

1.2.3 Võlgniku määramisõiguse dispositiivsus

VÕS § 5 sätestab dispositiivsuse põhimõtte, mille kohaselt võib käesolevas seaduses sätestatud võlasuhte poolte või lepingupoolte kokkuleppel kõrvale kalduda, kui seaduses ei ole otse sätestatud või sätte olemusest ei tulene, et seadusest kõrvalekaldumine ei ole lubatud või kui kõrvalekaldumine oleks vastuolus avaliku korra või heade kommetega või rikuks isiku põhiõigusi. VÕS kommentaaride järgi on VÕS § 88 dispositiivse sisuga sätte, sh ka lõiked 2, 3 ja 8, seega

¹⁰⁹ Fetzer, 2022. § 366, Rn 5.

¹¹⁰ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 6, PICC Commentary, 2009, lk 684.

võivad pooled siin sätestatust ka teistmoodi kokku leppida.¹¹¹ Kommentaaride kohaselt on soovitatav kokku leppida, kuidas täitmist eri kohustuse katteks arvesse võtta ning see hoiaks ära võimalikud vaidlused VÕS § 88 kohaldamise üle.¹¹²

BGB järgi võivad pooled omavahel eraldi kokku leppida kohustuse täitmise järjekorra, mille tulemusena ei kehti ei võlgniku määramisõigus (BGB § 366 lg 1) ega ka seadusejärgne kohustuse täitmise järjekord (BGB § 366 lg 2). Kokku võib leppida näiteks selliselt, et võlgnik aktsepteerib võlausaldaja poolt määratud järjekorda ilma vastu vaidlemata või jättes määramisõiguse võlgnikule, kuid teatavate mööndustega.¹¹³

Samasugune põhimõte kehtib ka PECL-s – osapooled võivad lepingulistes suhetes kokku leppida seadusest erineva maksmise järjekorra.¹¹⁴ PECL-s peetakse võlgniku määramisõiguse piiranguks just olukorda, kui lepingus on kohustuste täitmise järjekord juba määratud, mistõttu lähtutakse siis kokkuleppest. Sealjuures ei pea olema lepingus rõhutatult kirjas, et võlgniku määramisõigust on piiratud, vaid lihtsalt eraldi kokkuleppest tulenev järjekord kohaldub enne seadusest tulenevaid printsiipe.¹¹⁵ Ka PICC-i järgi kohaldub art 6.1.12 juhul, kui poolte vahel puudub määramise osas eraldi kokkulepe.¹¹⁶ CESL-s ei ole teemat lähemalt käsitletud.

Üldine dispositiivsuse põhimõte ei kehti tüüptingimuste puhul.¹¹⁷ VÕS § 42 järgi on tüüptingimus tühine, kui see lepingu olemust, sisu, sõlmimise viisi, lepingupoolte huvisid ja teisi olulisi asjaolusid arvestades kahjustab teist lepingupoolt ebamõistlikult, eelkõige siis, kui tüüptingimusega on lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste tasakaalu teise lepingupoole kahjuks oluliselt rikutud. Ebamõistlikku kahjustamist eeldatakse, kui tüüptingimusega kaldutakse kõrvale seaduse olulisest põhimõttest või kui tüüptingimus piirab teise lepingupoole lepingu olemusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi selliselt, et lepingu eesmärgi saavutamine muutub küsitavaks. Seega võib küsida, kas tüüptingimus, millega võlausaldaja näeb ette teistsuguse kohustuse täitmise järjekorra, kui see tuleneks seadusest, võiks olla võlgnikku ebamõistlikult kahjustav. Näiteks VÕS § 88 lg 3 seab võlausaldajale kohustuse tõendada oma õigustatud huvi

¹¹¹ Varul, P. § 88/p 5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 426.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ Fetzer, 2022. § 366, Rn 9.

¹¹⁴ Martens, S. Art 7:109. Jansen, N., Zimmermann, R. 2018, lk 1056.

¹¹⁵ Lando, O., Beale, H. 2000, lk 348.

¹¹⁶ Atamer, Y. Art 6.1.12/p 1, PICC Commentary, 2009, lk 683.

¹¹⁷ Kull, I. § 42/p 4.1.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 221.

ennetähtaegsest täitmisest keeldumiseks. Küsitav oleks näiteks selline lepingupunkt, mille kohaselt võib võlausaldaja keelduda ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest ilma igasuguste lisatingimusteta, sh ilma kohustuseta tõendada keeldumiseks oma õigustatud huvi olemasolu. Kuna seaduse järgi peab võlausaldajal lisaks esinema ka õigustatud huvi, oleks sellise tüüptingimusega piiratud võlgniku õigust kohustuse valimisel ning võib tõenäoliselt osutada võlgniku jaoks ebamõistlikult kahjustavaks.

BGB kommentaaride järgi ei ole sellised tüüptingimused lubatavad, mis annavad võlausaldajale õiguse määrata oma äranägemise järgi, millise kohustuse täitmiseks sooritus arvestada ja ei ole seega kehtivad. BGB järgi diskrimineerib selline tingimus võlgnikku ebamõistlikult, kuna kaldub kõrvale seadusjärgsetest sätetest ja takistab võlgnikul määramisõigust kasutamast. Siiski on võimalik määrata tingimustes kindlaks maksmise järjekord selliselt, et mõlema poole huvid oleksid arvesse võetud.¹¹⁸ PECL, PICC ja CESL teemat ei käsitle.

VÕS § 88 lg 3 on dispositiivne säte ja pooled võivad lepinguliste suhete puhul omavahel kokku leppida kindlas kohustuse täitmise järjekorras ning sellisel juhul lähtutakse vaidluste korral kokkulepitust, samuti ka BGB ja mudelseaduste puhul. Tüüptingimuste kasutamise puhul tuleb aga silmas pidada, et tingimus ei oleks vastaspoole jaoks ebamõistlikult kahjustav, vastasel juhul ei ole tüüptingimus kehtiv ning lähtutakse siiski seaduses sätestatust.

¹¹⁸ Oehm, E. § 366/p 6. BGB Commentary, 2020, lk 626.

2. TÄITMISE SISSENÕUTAVUS KUI VÕLGNIKU MÄÄRAMISÕIGUSE PIIRANG

2.1 Kohustuse täitmise sissenõutavaks muutumine

VÕS § 82 reguleerib kohustuse täitmise aega ja sissenõutavust. Kui kohustuse täitmise tähtpäev on kindlaks määratud või tuleneb võlasuhte olemusest, tuleb kohustus täita sellel tähtpäeval (VÕS § 82 lg 1), kui kohustuse täitmiseks on ette nähtud tähtaeg või kui see on määratletav lepingu alusel, tuleb kohustus täita selle tähtaja keskel (VÕS § 82 lg 2). Kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, peab võlgnik kohustuse täitma selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul pärast lepingu sõlmimist või muul alusel võlasuhte tekkimist (VÕS § 82 lg 3). Kohustuse sissenõutavusest sõltub omakorda hinnang sellele, kas võlgnik täidab kohustuse ennetähtaegselt. Järgnevalt uuritakse, millistel juhtudel on tegemist ennetähtaegse täitmisega, võttes arvesse reegleid, mis on kehtestatud kohustuse sissenõutavuse kohta.

Kohustuse täitmist on võlausaldajal õigus nõuda siis, kui kohustus muutub sissenõutavaks (VÕS § 82 lg 7 esimene lause). Võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist kohustuse täitmise tähtpäeva või kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtaja möödumisel (VÕS § 82 lg 7 teine lause). Kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist pärast lg 3 nimetatud kohustuse täitmiseks mõistlikult vajaliku aja möödumist. Seega on kohustus, mida võlausaldaja veel nõuda ei või teisisõnu mittesissenõutav kohustus (VÕS § 82 lg 7 kolmas lause).

VÕS kommentaarides on selgitatud, et kohustuse täitmise aja määramisel tuleb eristada aega, millest alates võib võlgnik kohustuse täita ning seejärel aega, milleks hiljemalt peab võlgnik kohustuse täitma, vastasel juhul muutub kohustus sissenõutavaks.¹¹⁹ Ennetähtaegseks loetakse täitmist, kus võlgnik täidab kohustuse enne kindlaks määratud tähtpäeva või enne tähtpäeva, mis tuleneb võlasuhte olemusest (VÕS § 82 lg 1) või enne täitmise tähtaja algust, kui täitmise aeg oli määratud tähtaja kaudu (VÕS § 82 lg 2). Kui kohustuse täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud ja võlgnik peab kohustuse täitma mõistlikult vajaliku aja jooksul (VÕS § 82 lg 3), ei saa täitmine olla ennetähtaegne, kuna võlgnik on õigustatud sel juhul kohustuse täitma kohe pärast selle

¹¹⁹ Varul, P. § 82/p 4.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 392.

tekkimist. Samas ei muutu kohustus sissenõutavaks enne täitmiseks mõistlikult vajaliku aja möödumist.¹²⁰ Samuti ei loeta ennetähtaegseks täitmiseks täitmist ükskõik mis ajal tähtaja raames, kui täitmise aeg on määratud tähtajaga. Nt kui on antud täitmise lõpptähtpäev – täitmine peab toimuma hiljemalt 01.10.2026, võib kohustuse täita ka varem kui 01.10.2026, ilma, et tegemist oleks ennetähtaegse täimisega.¹²¹ Samas muutub selline kohustus sissenõutavaks alles 02.10.2026, seega ei ole sellise kohustuse määramisel enne 02.10.2026 tegemist kohustusega, mida võlausaldaja saaks võlgnikult nõuda.

VÕS § 88 lõikest 3 tulenevalt ei tohi võlgnik määrata, et ta täidab kohustuse, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda ja mille (ennetähtaegse) täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks on võlausaldajal õigustatud huvi. Ka Riigikohus on tsiviilasjas nr 2-21-20188 leidnud, et VÕS § 88 lõike 3 kohaldamiseks kaks kumulatiivset eeldust: „/.../ täitmine peab olema ennetähtaegne ja võlausaldajal peab esinema õigustatud huvi täimisest keeldumiseks.“¹²² Sätte esimeses pooles toodud eelduse kohaselt ei või võlgnik määrata, et täidab kohustuse, „mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda“, seega ei või võlgnik määrata täidetuks kohustust, mis ei ole muutunud sissenõutavaks. Kui on ilmne, et kohustus oli sissenõutav, siis kõnealune säte ei kohaldu.

Tähelepanu tuleb pöörata sõnale „veel“, kuna see välistab sätte kohaldamise olukordades, kus võlgniku poolt täidetav kohustus ei muutugi kunagi sissenõutavaks. Näiteks tsiviilasjas nr 2-10-9189 jättis kohus rahuldamata hagi, milles võlgnikust hageja määras kohtutäiturile 2007. a tehtud maksekorralduses, et tasub menetluskulud, mida kohus ei olnud määramise hetkeks veel välja mõistnud (menetluskulude kindlaksmääramine toimus alles 2008. a kohtumäärusega). Kuna määramise kuupäevaks ei olnud kohus teinud otsust menetluskulude kindlaksmääramise kohta, puudus kostjast võlausaldajal alus siduda nimetatud makset menetluskulude katteks. Vastavalt VÕS § 88 lg 3 ei või võlgnik määrata, et ta täidab kohustuse, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda. Kohus leidis, et „kuivõrd kande tegemise hetkel puudus otsustus menetluskulude kindlaksmääramise kohta, siis ei olnud kostjal võimalik seda ka hagejalt nõuda.“¹²³ Kohustus, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda peab seega olema mingil ajahetkel reaalselt

¹²⁰ Varul, P. § 82/p 4.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 394.

¹²¹ *Ibidem.*, p 4.1, lk 410.

¹²² RKTko 2-21-20188, p 11.

¹²³ TrtMKo 2-10-9189/8, lk 2.

sissenõutavaks muutuv kohustus, st kohustus ise on juba tekkinud, kuid sissenõutavaks muutumise ajahetk ei ole veel määramise hetkeks saabunud.

Sellised kohustused, mida võlausaldaja üldse ei saaks nõuda, võivad olla ka näiteks kohustused, mille olemasolu on vaidlustatud või kohustused, mis on õigusvastased. „Õigusvastase kohustuse“ all on VÕS kommentaaride kohaselt mõeldud tühisest tehingust tulenevat kohustust, näiteks „vastuolu tõttu seadusest tuleneva keelu, heade kommete vastasuse või vormivea tõttu, samuti kohustust, mille suhtes kehtib käsutuskeeld.“¹²⁴ Teisisõnu on tegemist kohustusega, mida võlausaldaja nõuda ei saaks. Õiguskirjanduse järgi ei too tühine tehing kaasa õiguslikke tagajärgi.¹²⁵

Kohustus, mida võlausaldaja ei saa veel nõuda, on mittesissenõutav kohustus. Ennetähtaegse täitmisega on tegemist olukordades, mil kohustuse puhul on kindlaks määratud täitmise tähtpäev või tähtaja algus ja täitmine toimub enne seda. Täitmine ei saa kunagi olla ennetähtaegne, kui kohustus tuleb täita „mõistliku aja jooksul“ või siis, kui täidetakse ükskõik mis ajal tähtaja raames. Kui nende kohustuste puhul jõuab siiski kätte hetk, mil kohustus muutub sissenõutavaks, ei saa sätet kohaldada sellistes olukordades, kus seda kunagi ei juhtu ehk olukordades, kus kohustust polegi tekkinud või kus on tegemist näiteks õigusvastase kohustusega.

2.2 Kohustuse täitmise sissenõutavust välistavad asjaolud

Kui kohustuse täitmise tähtaeg või tähtpäev tuleneb seadusest või on kokkuleppes määratletud, ei teki üldjuhul probleeme arusaamisega, millal muutub kohustus sissenõutavaks ja millal on tegemist ennetähtaegse täitmisega. Kohustus, mida võlausaldaja ei või veel nõuda, võib aga olla ka selline kohustus, mille täitmise tähtaega ei ole kindlaks määratud ning mille puhul sõltub sissenõutavaks muutumise aeg subjektiivsete asjaolude tõlgendamisest. Olukordi, mil kohustuse täitmiseks arvestatava ajahetke algus ja/või täitmiseks mõistliku aja pikkus ei ole kohe selge, võib olla erinevaid. Näiteks ei ole võimalik üheselt määratleda, millal muutub sissenõutavaks

¹²⁴ Varul, P. § 88/p 4.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 424.

¹²⁵ Varul, P., jt. 2012, lk 135.

lepingu rikkumisest või lepinguvälisest võlasuhtest tuleneva kahju hüvitamise nõue, alusetust rikastumisest või tagasitäitmise võlasuhtest tekkivad nõuded.

Kui kohustuse täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, võib võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist pärast kohustuse täitmiseks mõistlikult vajaliku aja möödumist (VÕS § 82 lg 7 kolmas lause). Sellisel juhul ei pruugi olla üheselt selge, millal muutub kohustus sissenõutavaks, kuna kohustuse täitmiseks mõistlikult vajalik aeg tuleb asjaolude pinnalt välja selgitada. Riigikohus on öelnud, et võlgnik peab kohustuse täitma ning võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist selle täitmiseks mõistlikult vajaliku aja jooksul pärast võlasuhte tekkimist, arvestades eelkõige kohustuse täitmise kohta, viisi ja olemust.¹²⁶ Lepinguliste kohustuste täitmise puhul, mille täitmise aega ei ole kindlaks määratud ja see ei tulene ka võlasuhte olemusest, tuleb mõistlikku aega täitmiseks hakata arvestama alates ajast, mil võlausaldaja täitmist nõudis.¹²⁷ Samas on tsiviilasjas nr 3-2-1-163-04 Riigikohus leidnud, et võlausaldaja võib nõuda kohustuse täitmist, mille täitmise tähtpäeva ei ole kokku lepitud, põhimõtteliselt igal ajal.¹²⁸

Ka ei tulene seadusest otseselt, millal võib võlausaldaja nõuda lepingu rikkumisest tuleneva kahju hüvitamist. Kohustus muutub sellises olukorras sissenõutavaks mõistlikult vajaliku aja möödumisel kohustuse tekkimisest ja sellest, millal võlgnik sai või pidi kahjust teada saama.¹²⁹ Õiguskirjanduses on leitud, et lepingu rikkumisest tuleneva kohustuse täitmise aja määramisel on vaja selgeks teha, millisest hetkest alates tuleb arvestada täitmiseks mõistlikult vajalikku aega ja seejärel määratleda selle aja pikkus.¹³⁰

Lepinguväliste võlasuhete puhul võib mõistliku aja määramine tulla kõne alla näiteks kahju hüvitamise nõuete või alusetust rikastumisest tulenevate nõuete puhul. VÕS § 1027 kohaselt peab isik andma teisele isikule välja temalt õigusliku aluseta saadu. Alusetu rikastumise regulatsiooni kohta käivad sätted ei kehtesta aega, millest alates muutub alusetust rikastumisest tulenev nõue sissenõutavaks ning tuleb vastavalt täita alusetust rikastumisest tulenev kohustus. Sellisel juhul on Riigikohus leidnud, et võlausaldajal on õigus nõuda kohustuse täitmist pärast selle täitmiseks

¹²⁶ Varul, P. § 82/p 4.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 395. Viidatud on lahendile RKTko 3-2-1-33-16, p 15.

¹²⁷ *Ibidem*.

¹²⁸ RKTko 3-2-1-163-04, p 15. Vt kohustuse täitmise kohta ka VÕS I komm. vlj, 2016, lk 395.

¹²⁹ Varul, P. § 82/p 4.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 395, kus on viitatud järgmistele Riigikohtu otsustele: RKTko 3-2-1-168-10, p 13; 3-2-1-167-12 p 10; 3-2-1-25-13 p 10, 11; 3-2-1-102-13 p 13.

¹³⁰ *Ibidem*, lk 396.

mõistlikult vajaliku aja möödumist, mõistlik aeg algab alusetust rikastumisest tuleneva võlasuhte tekkimisest.¹³¹ Lisaks on Riigikohus leidnud, et mõistliku aja pikkus sõltub sellest, millal alusetult rikastunud isik sai või pidi teada saada alusetust rikastumisest tulenevat kohustusest.¹³² Kui alusetule rikastumisele lisandub intress, ei muutu ka intressi nõue sissenõutavaks enne, kui on muutunud sissenõutavaks alusetust rikastumisest tulenev põhinõue.¹³³

Kohustuse sissenõutavaks muutumine on oluline ka näiteks aegumise seisukohast – aegumistähtaeg algab nõude sissenõutavaks muutumisega (TsÜS § 147 lg 1, TsÜS § 149), sealjuures muutub nõue sissenõutavaks alates ajahetkest, mil õigustatud isikul on õigus nõuda kohustuse täitmist (TsÜS § 147 lg 2).¹³⁴ A. Reisi on analüüsinud nõude aegumist *Juridica* artiklis ning leidnud, et aegumine on allutatud kahele süsteemile – objektiivsele ja subjektiivsele. Kui objektiivses süsteemis on aegumistähtaja kulgema hakkamine seotud objektiivselt tuvastatava asjaoluga (nt rikkumine, kahju tekkimine), siis subjektiivses süsteemis hakkab aegumistähtaja kulgemine hetkest, kui võlausaldaja sai nõudest teada.¹³⁵ Tehingust tulenevate nõuete ja seadusest tulenevate nõuete aegumise kulgema hakkamise hetk on seotud objektiivse kriteeriumiga, milleks on nõude sissenõutavaks muutumine (TsÜS § 146 lg 1, § 147 lg 1 ja 2, § 149) ning õigusvastase kahju tekitamise ja alusetu rikastumise nõuete aegumise puhul subjektiivse ja objektiivse süsteemi kombinatsioon (TsÜS § 150, 151).¹³⁶

Saksa õiguse järgi hakkab nõude aegumistähtaeg kulgema alates selle aasta lõppemisest, kui nõue tekkis ning nõude esitaja subjektiivsest teadmisest, s.o. kui võlausaldaja sai nõudest ja võlgniku isikust teada või pidi teada saada (BGB § 199 lg 1), kohaldub nii tehingust kui ka seadusest tulenevatele nõuetele ning ka olukorras, kus puudub vastava nõude aegumist reguleeriv erinorm.¹³⁷ Hollandi õiguse järgi algab lepingust tuleneva nõude aegumistähtaeg võla tekkimisest ja sissenõutavaks muutumisest, kuid kahju hüvitamise ja leppetrahvi nõude aegumistähtaeg on seotud subjektiivse kriteeriumiga ja hakkab kulgema alates ajast, kui kahjustatud isik sai teada a)

¹³¹ Varul, P. § 82/p 4.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 396. Viidatud on järgmistele lahenditele: RKTko 3-2-1-54-08, p 10; 3-2-1-42-09, p 13; 3-2-1-134-11, p 11.

¹³² *Ibidem*.

¹³³ RKTko 3-2-1-66-14, p 19.

¹³⁴ Varul, P. § 82/p 4.2. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 392.

¹³⁵ Reisi, A. Nõude aegumise ja hea usu põhimõtte vastasseis. *Juridica* 7/2024, lk 541.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ *Ibidem*, lk 542.

kahjust või asjaolust, mis annab leppetrahvi nõudmise õiguse ja b) isikust, kes vastutab kahju põhjustamise või leppetrahvi tasumise kohustuse täitmise eest (BW art 3:310).¹³⁸

PECL-i art 14:203 lg 1 ja DCFR art III.- 7:203 lg 1 järgi algab üldine (nõ lühike) aegumistähtaeg hetkest, mil võlgnik peab kohustuse täitma (*when the debtor has to effect performance*); kahjuhüvitisnõuete puhul alates nõude aluseks oleva teo toimumisest. Seevastu PICC-i art 10.2 lg 1 järgi muutub kohustus sissenõutavaks ehk hakkab nõude aegumistähtaeg jooksmas päev pärast seda, kui võlausaldaja teab või peab teadma oma nõude sissenõudmise asjaolusid. CESL-i regulatsioon (art 180 lg 1) sarnaneb PICC-le.

Õiguskirjanduse kohaselt ei ole kohustuse täitmise aeg reeglina kindlaks määratud ka tagasitäitmise võlasuhtes tekkivate kohustuste puhul seoses lepingust taganemise või ülesütlemisega.¹³⁹ VÕS § 189 lg 1 sätestab, et lepingust taganemise korral võib kumbki lepingupool nõuda tema poolt lepingu alusel üleantu tagastamist ning saadud viljade ja muu kasu väljaandmist, kui ta tagastab kõik üleantu. Kohustuse täitmist võib sellisel juhul nõuda mõistlikult vajaliku aja jooksul. Tagasitäitmise kohustus muutub sissenõutavaks sõltumata sellest, kas kohustatud isik on taganemist aktsepteerinud või mitte.¹⁴⁰ Õiguskirjanduse kohaselt on sarnane olukord ka liisingulepingu ülesütlemisega seotud kulude hüvitamise kohustuse (VÕS § 367 lg 3) sissenõutavaks muutumisel.¹⁴¹ Riigikohtu otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-33-09 käsitleti liisinguandja lepingu ülesütlemisega seotud kulude hüvitamise nõude esitamise tähtaega ning leiti, et kahju hüvitamise nõude lahendamiseks tuleb hinnata, kas hageja esitas need mõistliku aja jooksul pärast liisingulepingu ülesütlemist. Samuti selgitati, et mõistliku aja pikkus sõltub mh liisinguandja kulutuste kindlakstegemisele mõistlikult kuluvast ajast.¹⁴²

Kuigi VÕS § 88 lg 3 lause teine pool kasutab mõistet „ennetähtaegne“, tuleb töö autori hinnangul seda antud sättes tõlgendada pigem kui „enne sissenõutavaks muutumise tähtaega“, sest eelkõige on ennetähtaegsuse mõiste siinkohal seotud sellega, millisest hetkest alates võib võlausaldaja täitmist nõuda. Sõna „ennetähtaegne“ annab normi kasutajale kindlalt rõhutades teada, et silmas on peetud just kohustuse täitmise ajalist poolt ning neid kohustusi, mille sissenõudmise tähtaeg ei

¹³⁸ Reisi, A. 2024, lk 541-542.

¹³⁹ Varul, P. § 82/p 4.5. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 396.

¹⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁴¹ *Ibidem*.

¹⁴² RKTko 3-2-1-33-09, p 10.

ole veel saabunud. Kui lähtuda sätte tõlgendamisel sellest, et silmas on peetud vaid *ennetähtaegseid* kohustusi (st neid, mille puhul on kindlaks määratud aeg, millele eelnevalt kohustust täita ei tohi), siis piiraks see sätte mõtet ebamõistlikult ning välistaks kohaldamise kohustuste jaoks, mida võlgnik on küll õigustatud täitma, kuid mis ei ole samas muutunud ka veel sissenõutavaks, sest kui võlgnik on õigustatud kohustust täitma, ei saa kohustus olla ennetähtaegne.

Eeltoodud näidete puhul oli tegemist olukordadega, kus kohustus oli küll tekkinud, kuid ei pruugi olla üheselt selge, millal möödub „mõistlik aeg“ täitmiseks ning millal võib võlausaldaja nõuda selliste kohustuste täitmist, st kuidas määratleda selliste olukordade puhul, kas need kohalduvad VÕS § 88 lg 3 alla. See, kas võlausaldaja võis või ei võinud kohustuse täitmist konkreetsetel ajahetkel (määramise ajal) nõuda, sõltub eelkõige subjektiivsete asjaolude hindamisest. Nt olukorras, kus võlgnikul peab tasuma võlausaldajale laenulepingu makse hiljemalt 10.01.2024 ja hiljuti (01.01.2024) on tekkinud võlgniku vastu ka kahjuhüvitisnõue. Võlgnik teeb makse 05.01.2024 ja määrab makstuks kahjuhüvitisnõude. Laenulepingu makse ei ole sel hetkel veel sissenõutav, kahjuhüvitisnõude sissenõutavuse hetk sõltub sellest, kuidas hinnata täitmiseks vajalikku aega. Kumbki kohustustest ei ole „ennetähtaegselt täidetavad“, st võlgnik on õigustatud 05.01.2024 täitma mõlemaid kohustusi. Tekib küsimus, kas sellises olukorras saaks võlausaldaja jätta võlgniku määramisõiguse arvestamata, kui tema hinnangul (erinevalt võlgniku hinnangust, kes leiab, et kohustus oli sissenõutav) ei olnud täidetud kohustus veel sissenõutav ja ta suudab ära põhjendada õigustatud huvi makse vastuvõtmisest keeldumiseks.

Saksa õiguses reguleerib kohustuse täitmise aega olukordades, mil kohustuse täitmise ajas ei ole eraldi kokkuleppeid tehtud või kui see ei tulene seadusest, BGB § 271. Võlausaldaja võib nõuda ja võlgnik täita kohustuse koheselt, kui kohustuse täitmise ajas ei ole eraldi kokku lepitud või kui see ei ole asjaoludest järeldatav (BGB § 271 lg 1). Õiguskirjanduses on öeldud, et „kohene“ eeldab, et võlgnik täidab kohustuse teatud ajaperioodi jooksul, mis on objektiivselt vajalik sissenõutava kohustuse täitmiseks.¹⁴³ Kui kohustuse täitmise aeg on kokku lepitud, ei või võlausaldaja nõuda täitmist enne seda aega, kuid võlgnik võib kohustuse täita ennetähtaegselt (BGB § 271 lg 2). Üldiselt eeldatakse, et osapooled lepivad kohustuse täitmise ajas kokku. Ebaselge sõnastusega kokkuleppeid (nt „nii pea kui võimalik“; „varsti“) tuleb tõlgendada hea usu põhimõttest lähtuvalt.

¹⁴³ Schulze, R. § 270/p 7. BGB Commentary, 2020, lk 391.

Kui kohustuse täitmise aega ei ole poolte vahel kokku lepitud või see ei tulene seadusest, tuleb hinnata kohustuse täitmist selle iseloomu, täitmise tüübi ja eesmärgi ning praktika järgi.¹⁴⁴

VÕS § 82 lõikega 3 on sarnased sätted PECL art 7:102 (c), DCFR art III.- 2:102 lg 1, PICC art 6.1.1 (c), CISG art 33 (c). PECL-i ja DCFR-i järgi tuleb olukorras, kus kohustuse täitmise aega või ajaperioodi ei ole kokku lepitud ja see ei ole muul moel tuletatav, kohustus täita mõistliku aja jooksul peale lepingu sõlmimist (PECL art 7:102 p c, DCFR art III.- 2:102 lg 1). Mõistliku aja määramine sõltub kauba või teenuste olemusest ning asjaoludest.¹⁴⁵ PICC-i järgi tuleb kohustus täita sel ajal, mis on kokku lepitud või mis on tuletatav lepingust (art 6.1.1 p a); kui kokku on lepitud ajaperiood või see on lepingust tuletatav, siis selle ajaperioodi sees, v.a. juhul, kui teine pool võib valida aja (art 6.1.1 p b); igal muul juhul mõistlikul ajal peale lepingu lõpetamist (art 6.1.1 p c). Samamoodi on kohustuse täitmine reguleeritud CISG-s (art 33). CESL art 95 lg 1 järgi tuleb kaup üle anda ilma põhjendamatu viivitusega peale lepingu sõlmimist (*conclusion of a contract*), kui täitmise aega ei saa teistmoodi kindlaks määrata.

Olukorrad, kus kohustuse täitmise sissenõutavus sõltub täitmiseks antud „mõistliku aja“ määratlemisest, sõltuvad paljuskki subjektiivsetest hinnangutest ning konkreetsest olukorrast - täitmiseks mõistliku aja pikkus ühes olukorras ei pruugi teistsuguses olukorras enam sama tähendust omada. Kui lepingulise suhte puhul, mille täitmise aeg pole kindlaks määratud, hakkab „mõistlik aeg“ jooksma hetkest, mil võlausaldaja täitmist nõuab, siis näiteks lepingu rikkumisest või lepinguvälisest võlasuhtest tuleneva kahju hüvitamise nõude puhul mängib lisaks kohustuse täitmiseks mõistlikule ajale rolli ka see, millal võlgnik sai või pidi kahjust teada saama. Seega on selliste kohustuste puhul ka kindlasti vaieldav, millal täpselt muutuvad kohustused sissenõutavaks.

¹⁴⁴ Schulze, R. § 270/p 4. BGB Commentary, 2020, lk 390.

¹⁴⁵ Lando, O., Beale, H. 2000, lk 333.

3. VÕLAUSALDAJA ÕIGUSTATUD HUVI ENNETÄHTAEGSE TÄITMISE VASTUVÕTMISEST KEELDUMISEKS

3.1 Võlausaldaja õigustatud huvi mõiste sisustamine

VÕS § 88 lõikele 3 tuginemisel ei piisa vaid sellest, kui võlausaldaja tõendab, et tegemist oli kohustusega, mis ei olnud veel sissenõutavaks muutunud. Sätte teine eeldus ütleb, et võlausaldajal peab olema ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks lisaks ka õigustatud huvi. Seega tuleb järgnevalt uurida, kuidas sisustada mõistet „õigustatud huvi“.

Kohustuse ennetähtaegset täitmist reguleerib ka VÕS § 84, mille lõike 1 kohaselt ei või võlausaldaja nõuda kohustuse täitmist enne täitmise tähtpäeva, samas ei ole tal ka õigust keelduda kohustuse ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest, kui tal ei ole keeldumiseks õigustatud huvi. Riigikohus on leidnud, et „kohustuse võib VÕS § 84 lg 1 järgi üldjuhul alati täita ka enne täitmise tähtpäeva, st võlausaldaja võib sellest keelduda üksnes õigustatud huvi olemasolul.“¹⁴⁶ Oma õigustatud huvi vastuvõtmisest keeldumiseks peab tõendama võlausaldaja. VÕS kommentaaride järgi „/.../ ei saa võlausaldaja ennetähtaegsest täitmisest keeldumisel tugineda ainuüksi sellele, et täitmine ei ole ennetähtaegsuse tõttu nõuetekohane, vaid peab tõendama seda, mis on need sisulised põhjused, miks ei ole ennetähtaegne täitmine tema huvide seisukohast talle vastuvõetav.“¹⁴⁷

Rahalise kohustuse ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks ei pruugi praktikas olla tihti otsest vajadust, siiski ei ole välistatud, et teatud olukordades võib võlausaldajal tekkida õigustatud huvi keeldumiseks. Näiteks Tartu Ringkonnakohtu menetluses olnud tsiviilasjas nr 2-16-17843 põhjendas võlausaldajast kostja enda õigustatud huvi „/.../ mitte vastu võtta võlgnikust hageja poolt täitmist kohustuse katteks, mida laenusaja ise täidab ning seeläbi kaotada võimalus saada rahuldust nõudele, mis on sissenõutav, mida ei täideta ning mille sissenõudmiseks on algatatud ka vaidlustatud sundtäitmine.“¹⁴⁸

¹⁴⁶ RKTko 3-2-1-60-11, p 28.

¹⁴⁷ Varul, P. § 84/p 4.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 410.

¹⁴⁸ TrtRnKo 2-16-17843, p 2.

Riigikohus on tsiviilasjas nr 2-21-2018 selgitanud võlausaldaja õigustatud huvi järgmiselt: „Õigustatud huvi ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel saab seisneda eelkõige selles, kui ennetähtaegsel täitmisel on võlausaldajale mingi konkreetselt määratav negatiivne mõju või tal on oluline huvi kindlal ajal täitmise vastu. Üldjuhul ei ole võlausaldajal õigustatud huvi rahalise kohustuse ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keelduda, kuna sellega kaasnevad negatiivsed tagajärjed välistab VÕS § 84 lg 4. Seega ei saa kolleegiumi hinnangul ainuüksi võlausaldaja soov arvestada tasutud raha varem sissenõutavaks muutunud kohustuse katteks olla piisav, et jaatada võlausaldaja õigustatud huvi kohustuse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks.“¹⁴⁹ Riigikohus on õigustatud huvi selgitamisel kasutanud mõistet „konkreetselt määratav negatiivne mõju“, mille tõlgendamine on aga subjektiivne ning sõltub nii olukorrast kui ka selle hindajast, mistõttu ei ole Riigikohtu eelpool viidatud otsusest võimalik välja lugeda selgeid suuniseid, millistel argumentidel võiks lugeda keeldumist kindlalt õigustatuks.

Seda, milles täpsemalt võiks seisneda võlausaldaja õigustatud huvi, ei ole ka VÕS § 88 lg 3 kommentaarides selgitatud, kuid viidatakse seosele VÕS § 84 lõikega 1, mille kohaselt ei või võlgnik määrata, et ta täidab kohustuse, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda ja mille ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks on võlausaldajal õigustatud huvi. Kommentaaride kohaselt on VÕS § 88 lg 3 kaudu välistatud oht, et § 88 lg-st 1 tulenevalt ei saaks võlausaldaja realiseerida oma § 84 lg-st 1 tulenevat õigust keelduda kohustuse täitmise vastuvõtmisest, kui tal on keeldumiseks õigustatud huvi.¹⁵⁰ Kuna VÕS § 88 lg 3 on üles ehitatud samale põhimõttele nagu VÕS § 84 lg 1 ning mõlemad eeldavad, et võlausaldajal on ennetähtaegsest täitmisest keeldumiseks õigustatud huvi, võib eeldada, et tegemist on sama või sarnase õigustatud huviga mõlema sätte puhul. Iseenesest oleks seadusandja võinud VÕS § 88 lg 1 juures vaid viidata VÕS §-le 84 lg 1, sarnaselt nagu on tehtud näiteks mudelseadustes (nt PECL, PICC). Töö autori hinnangul on VÕS § 88 lg 3 eesmärk kinnitada, et vastav õigus on kohaldatav ka justnimelt võlgniku määramisõiguse kohaldamisel mitme kohustuse vahel valimisel ega jätaks selles osas tõlgendamisruumi.

Õigustatud huvi mõistet seoses ennetähtaegsest täitmisest keeldumisega ei ole Eesti kohtupraktikas põhjalikult käsitletud. Riigikohtu lahendis tsiviilasjas nr 3-2-1-60-11 on vaid

¹⁴⁹ RKTko 2-21-20188, p 11.

¹⁵⁰ Varul, P. § 88/p 4.2. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422.

viidatud õigustatud huvi olemasolu vajalikkusele.¹⁵¹ VÕS § 84 kommentaarides on võrreldud õigustatud huvi mõistet hea usu põhimõttega ning leitud, et kuna õigustatud huvi on oma sisult kitsam, kui seda on hea usu põhimõte, siis tuleb ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel arvestada, et keelduda ei tohi ka siis, kui keeldumine on vastuolus hea usu põhimõttega. Õigustatud huvi olemasolu peab hindama ka lähtuvalt võlgnike huvidest.¹⁵²

Lisaks TsÜS §-le 138 on hea usu põhimõte sätestatud VÕS §-s 6, mille lg 1 järgi peavad võlausaldaja ja võlgnik teineteise suhtes käituma hea usu põhimõttest lähtuvalt. Lõike eesmärgiks on sätestada üldine käitumisstandard, mille alusel on võimalik tuletada poolte kohustusi.¹⁵³ VÕS kommentaaride kohaselt tähendab heas usus käitumine „/.../ käitumist, mis vastab seadusele, ühiskonnas väljakujunenud moraalistandarditele, ei ole ülekohtune, on ausust, lojaalsust, õiglust, koostööd ja teise poole huve arvestav jne.“¹⁵⁴ Hea usu põhimõtte kaudu on võimalik tõlgendada määratlemata õigusmõisteid, sh piirata õiguste kasutamist.¹⁵⁵ Üheks hea usu põhimõtte funktsiooniks on keeld õigusi kuritarvitada. See põhimõtte tuleneb Rooma õiguse põhimõttest, mille kohaselt „/.../ see, kes oma õigust teostab, ei tohi sellega teha kahju teistele.“¹⁵⁶ Seega võiks ka VÕS § 88 lõike 3 alusel täitmise vastuvõtmisest keeldumist pidada selle õiguse kuritarvitamiseks ning hea usu põhimõtte vastaseks, kui võlausaldajal puudub õigustatud huvi keeldumiseks; samas võiks hea usu põhimõtte vastaseks pidada ka seda, kui võlgnik määrab tahtlikult täidetuks ennetähtaegse kohustuse, mis võib võlausaldajale kaasa tuua negatiivseid tagajärgi.

VÕS § 76 lg 2 järgi tuleb kohustuse täitmisel lähtuda hea usu ja mõistlikkuse põhimõttest, võttes arvesse tavasid ja praktikat. Mõistlikkuse põhimõtte eeldab, et mõistlikuks loetakse seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks (VÕS § 7 lg 1). Õiguskirjanduses on öeldud, et „mõistlikkuse põhimõttest lähtumine tähendab kohustuse täitmist

¹⁵¹ RKTko nr 3-2-1-60-11, p 28.

¹⁵² Varul, P. § 84/p 4.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 411.

¹⁵³ Kull, I. § 6/p 4.1.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 32.

¹⁵⁴ *Ibidem.*, p 4.1.4, lk 34; sh viited kohtulahenditele RKTko 3-2-1-100-07 p 16, 3-2-1-7-09 p 15, 3-2-1-70-09 p 11, 3-2-1-43-03 p 9.

¹⁵⁵ Kull, I. Principles of Good Faith and Constitutional Values in Contract Law. *Juridica international VII/2002*, lk 143.

¹⁵⁶ Kull, I. § 6/p 4.2.3.1. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 41.

asjaoludest tulenevalt ratsionaalselt, efektiivselt ja arukalt, võttes arvesse vastava valdkonna tavasid ja praktikat ning heas usus ka teise poole huve.”¹⁵⁷

VÕS § 84 lg 1 puhul on sisustatud õigustatud huvi mõistet peamiselt just teatavate konkreetsete ebameeldivuste vältimisega, mis võlausaldajale seoses täitmise vastuvõtmisega tekkida võivad. Mitterahaliste kohustuste ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel on õigustatud huvi olemasolu tuvastamine mõnevõrra lihtsam kui rahaliste kohustuste puhul. Näiteks olukord, kus eraisik on ehitusfirmaga kokku leppinud eramu renoveerimistööde toimumise algusega 01.10.2025, kuid ehitusfirmal õnnestub lõpetada eelmine projekt varem ning ta soovib alustada renoveerimistöödega juba üks nädal varem, s.o. 20.09.2025. Eraisikul on renditud enda perele üürikorter eramu renoveerimise ajaks algusega 01.10.2025, st tal ei oleks võimalik perega enne seda kuupäeva kodust välja kolida ehitustööde ajaks ning seeläbi on põhjendatud eraisiku õigustatud huvi keelduda ennetähtaegsest täitmisest. Rahaliste kohustuste ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumise põhjused ei pruugi aga olla nii sirgjoonelised.

Kuigi VÕS § 88 lg 3 sarnaneb VÕS § 84 lõikega 1, on § 88 puhul tegemist mõnevõrra keerulisema olukorraga sellest, mis puudutab vaid ühe ennetähtaegselt täidetava kohustuse vastuvõtmisest keeldumist. Sellest tulenevalt võivad ka võlausaldajale potentsiaalselt tekkivad negatiivsed tagajärjed olla VÕS § 88 lg 3 kohaldamise puhul komplitseeritumad ja mitmetahulisemad, kui esmapilgul tundub. VÕS § 88 kohaldamise esimeseks eelduseks on, et võlgnikul on võlausaldaja ees täitmata mitmeid erinevaid kohustusi (vähemalt kaks), mille vahel ta langetab valiku. Seega võivad võlgniku määramise tulemusena tekkivad võimalikud negatiivsed mõjud võlausaldajale tuleneda just tekkinud komplekssest situatsioonist tervikuna, st võlgniku määramisõiguse tagajärjel tekkinud mõjust ja tagajärgedest võlausaldajale seoses teiste võlgnevuste ülesjäämisega.

Ka M. Niin on oma magistritöös käsitlenud õigustatud huvi mõistet (seoses heastamisest keeldumisega VÕS § 107 raames) ning täheldanud, et VÕS-is puudub õigustatud huvi mõistel kindel ja fikseeritud tähendus ning see on ilmselt mõeldud hõlmama kõiki võlausaldaja suhtes võimalikke ebaõiglasi sooritusi.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Varul, P. § 76/p 4.2.3. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 363.

¹⁵⁸ Niin, M. Õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks lepingu olulise rikkumise juhtudel. Magistritöö. Tartu, 2018, lk 19.

BGB § 271 lg 2 sätestab, et olukorras, kus kohustuse täitmise aeg on kindlaks määratud, ei või võlausaldaja reeglina ennetähtaegset täitmist nõuda, kuid võlgnikul on õigus täita kohustus ennetähtaegselt. Samas on BGB kommentaarides öeldud, et sätet ei kohaldata olukorras, kus ennetähtaegse täitmise tõttu kaotaks võlausaldaja teatud õiguseid (nt intressid, maamaksu nõuded, hüpoteegid vms) või põhjustaks see võlausaldajale lepingu rikkumist.¹⁵⁹ Ka BW-s on sarnane, kuid vastupidiselt kirjeldatud põhimõte, mille kohaselt ei saa võlausaldaja nõuda ennetähtaegset täitmist ega ka keelduda ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest, v.a. juhul, kui eksisteerib võlausaldaja kasuks rääkiv tingimus.¹⁶⁰ OR-i art 81 lg 1 järgi võib kohustuse täita enne selle sissenõutavaks muutumise aega, kuid ei mainita otseselt võimalust võlausaldajal täitmise vastuvõtmisest keelduda.

Mudelseadused, mis käsitlevad just ennetähtaegse kohustuse täitmise vastuvõtmisest keeldumist võlausaldaja poolt teatud tingimuste esinemise korral, on PICC-i art 6.1.5 lg 1, PECL-i art 7:103 lg 1, lisaks ka Viini 1980. aasta rahvusvaheliste müügilepingute konventsioon (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods ehk CISG)¹⁶¹ art 52 lg 1. VÕS § 84 lõikele 1 sarnaneb sõnastuse poolest kõige enam PICC-i art 6.1.5 lg 1, mille järgi võib võlausaldaja keelduda ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest (*may reject an earlier performance*), välja arvatud juhul, kui võlausaldajal puudub selleks õigustatud huvi. Kui VÕS-i järgi võib võlgnik pigem täita kohustuse ennetähtaegselt, siis PICC-i järgi on ennetähtaegne täitmine võrdsustatav mittekohase täitmisega ning selle võib võlausaldaja üldreeglina tagasi lükata, v.a. kui tal puudub vastuvõtmisest keeldumiseks õigustatud huvi ning sellisel juhul peab ta täitmise vastu võtma. Eesti praktika järgi on täitmisest keeldumise puhul õigustatud huvi tõendamise kohustus võlausaldajal. Seevastu PICC-i järgi on faktide esiletoomine, mis tõendavad, et täitmise vastuvõtmisest keeldumine oli kiuslik (*vexatious*), hoopis võlgniku kohustus.¹⁶²

Õigustatud huvi puudumist kirjeldatakse PICC-i kommentaarides kui olukorda, mis ei nõuaks võlausaldaja tegevustesse sekkumist või ei avaldaks talle muud negatiivset mõju.¹⁶³ Teisisõnu

¹⁵⁹ Schulze, R. § 270/p 8. BGB Commentary, 2020, lk 391.

¹⁶⁰ Busch, D., jt. (Eds.) 2002, lk 297.

¹⁶¹ Arvutivõrgus kättesaadav: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09951_e_ebook.pdf (12.04.2025).

¹⁶² Atamer, Y. Art. 6.1.5./p 5, PICC Commentary, 2009, lk 641.

¹⁶³ *Ibidem*.

puudub võlausaldajal õigustatud huvi olukordades, kus kohustuse täitmine on võimalik ilma, et see võlausaldaja tegevust kuidagi negatiivselt mõjutaks - näiteks ei loeta ennetähtaegset rahalist ülekannet automaatselt rikkumiseks. Samuti ei loeta rikkumiseks näiteks võlgniku poolt teostatavate elektritööde varasemat lõpetamist, kui see võlausaldaja tegevust kuidagi ei mõjuta. Isegi, kui täitmine eeldab teise poole nõusolekut, ei tähenda see, et teisel pooleks oleks automaatselt õigustatud huvi täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks.

PECL-i art 7:103 lg 1, mis käsitleb ennetähtaegset täitmist, sõnastus erineb PICC-i omast - selle järgi võib osapool keelduda sellise kohustuse täitmise vastuvõtmisest, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks (*before it is due*), välja arvatud juhul, kui täitmise vastuvõtmine ei kahjustaks ebamõistlikult tema huve.¹⁶⁴ Huvide kahjustamist käsitletakse PECL-t puudutavas õiguskirjanduses nii rahaliste kui mitterahaliste kohustuste täitmise puhul ning seostatakse hea usu põhimõttega. Näiteks kui A müüb B-le 10 tonni kergesti riknevat kaupa ja kohaletoimetamise aeg on kokku lepitud 1 oktoobriks. A ilmub kaubaga aga kohale juba 20. septembril. Reeglina võiks B keelduda sellise tarne vastuvõtmisest ja põhjendada seda näiteks ruumipuuduse, lisakulude tekkimise, kindlustuse puudumisega vms. Kui aga B-l on vaba ruum olemas ja A on nõus katma kõik lisakulud ja võtma vastutuse kaupade eest varem tarnitud päevade ulatuses, siis puudub B-l õigustatud huvi vastuvõtmisest keeldumiseks, kuna see oleks vastuolus hea usu põhimõttega. Rahaliste kohustuste ennetähtaegsest vastuvõtmisest keeldumiseks ei saa õiguskirjanduse järgi võlausaldajal reeglina õigustatud huvi olla, v.a. juhul, kui raha varasem kättesaamine ei põhjusta talle teatavaid piiranguid näiteks seoses intressist ilmajäämisega.¹⁶⁵

DCFR art. III.-2:103 annab samuti võlausaldajale õiguse keelduda sellise kohustuse täitmise vastuvõtmisest, mille tähtaeg ei ole kätte jõudnud, v.a. juhul, kui varajane täitmine ei põhjusta võlausaldajale põhjendamatut kahju. Rahaliste kohustuste ennetähtaegse täitmise puhul ei teki tavaliselt võlausaldajale sellist kahju, v.a. olukorras, kus varasem makse mõjutaks intressi. Näiteks olukord, kus makse tähtaeg on lepingus fikseeritud 1. juuli. Selleks, et vältida tähtaja ületamist, annab võlgnik pangale korralduse sooritada ülekanne võlausaldajale piisava ajavaruga. Raha

¹⁶⁴ Inglise keeles: *A party may decline a tender of performance made before it is due except where acceptance of the tender would not unreasonably prejudice its interests.*

¹⁶⁵ Näide pärineb allikast Lando, O., Beale, H. 2000. Art 7:103, p 334-335.

kantakse üle 20. juunil. Sellisel juhul ei ole võlausaldajal põhjust keelduda makse vastuvõtmisest.¹⁶⁶

CISG-i art 52 lg 1 kohaselt võib ostja otsustada, kas võtab kauba vastu või mitte, kui müüja on tarninud kaubad enne kokkulepitud tähtaega. Õiguskirjanduses on öeldud, et varajane täitmine võib põhjustada ebamugavuste teket ja kulutusi, mistõttu peab ostjale jääma võimalus vastuvõtmisest keeldumiseks. Kuigi ostja ei pea enda keeldumise põhjuseid eraldi tõendama, peab tal siiski olema selleks hea usu põhimõttest tulenevalt mõistlik vajadus.¹⁶⁷

Eeltoodud mudelseadustes on seega õigustatud huvi puudumist ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest loobumiseks sisustatud vastavalt kui võlausaldaja huvide ebamõistliku kahjustamise vältimist (PECL); võlausaldaja tegevustesse mittesekkumist või muu negatiivse mõju puudumist (PICC); põhjendamatu kahju põhjustamise vältimist (DCFR); ebamugavuste tekke ja kulutuste vältimist (CISG). Põhjalikumalt ei ole aga õigustatud huvi mõistet eeltoodud allikates käsitletud.

CESL kommentaarides leitakse, et ennetähtaegse täitmine ei kujuta endast tõenäoliselt suurt huvide konflikti ning vaid väga erandlikel juhtudel võib müüjal olla õigustatud huvi ennetähtaegsest maksest keeldumiseks.¹⁶⁸ Siiski ei välistata CESL võlgniku määramisõiguse teostamisel ennetähtaegse makse tagasilükkamist õigustatud huvi olemasolu puhul. Õigustatud huvi ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks võib tuleneda näiteks sellest, kui „.../ostja võlgneb müüjale teise kohustuse täitmise, mis hakkab aeguma või kui teine kohustus on vähem tagatud.“¹⁶⁹ Õigustatud huvi defineeritakse sealjuures kui „määratlemata õigusmõistet, mida tuleb tõlgendada väärtuspõhiselt ja mis on seotud nii hea usu põhimõtte kui ka mõistlikkuse põhimõttega“ ning need põhimõtted võiksid olla ka abiks õigustatud huvi tuvastamisel ennetähtaegsest täitmisest keeldumisel.¹⁷⁰ Samas tuuakse näiteid õigustatud huvi seosest

¹⁶⁶ DCFR, lk 333.

¹⁶⁷ CISG Article by Article. Commentary on the Draft Convention on Contracts for the International Sale of Goods, prepared by the Secretariat (UN Doc. A/CONF.97/5), in: *United Nations Conference on Contracts for the International Sale of Goods, Vienna, 10 March – 11 April 1980, Official Records: Documents of the Conference and Summary Records of the Plenary Meetings and of the Meetings of the Main Committees*, New York: United Nations (1991), pp 14 et seq., at p 44. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://ciscg-online.org/ciscg-article-by-article/part-3/art.-52-ciscg> (07.03.2025).

¹⁶⁸ Dannemann, G. Art 126/p 20. CESL Commentary, 2012, lk 552.

¹⁶⁹ *Ibidem.*, p 14, lk 561.

¹⁷⁰ *Ibidem.*, p 16, lk 551.

majanduslike kaalutlustega – nt võiks mure suurenenud kulude või vähenenud kasumimarginaalide üle pidada õigustatud huviks või olukord, kus täitmise vastuvõtmine nõuaks märgatavalt suuremat personalitöö aega. Samuti võib õigustatud huvi seisneda soovis vältida maksustamist. Lisaks võib õigustatud huvi olla seotud ka muude kui lepinguliste kaalutlustega, näiteks võiks õigustatud huvi keeldumiseks esineda olukorras, kus müüja peaks tühistama perepuhkuse selleks, et täitmist vastu võtta.¹⁷¹ Õigustatud huvi mõiste sisustamisel võiks arvesse võtta põhimõtteliselt igasuguse eelise saamist või ebasoodsa olukorra või ebamugavuste vältimist, samas ei tohiks seeläbi kaitsta õigusvastaseid huve, nt ei või müüja keelduda ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest selleks, et varjata oma vara võlausaldajate ees või et soodustada maksupettust.¹⁷²

VÕS § 88 lg 3 puhul on tegemist normiga, millele võlausaldaja saab tugineda, juhul, kui ta leiab, et võlgniku määramisõigus tuleks jätta arvestamata. Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS)¹⁷³ § 230 lõikele 1 peab hagimenetluses kumbki pool tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited. Seega peab asjaolu, milles täpsemalt seisneb võlausaldaja õigustatud huvi võlgniku täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks, tõendama võlausaldaja. Seda, milles täpsemalt õigustatud huvi seisneb, sõltub konkreetsest olukorrast ning sellele antavas hinnangust, mis võib ilmselgelt olla subjektiivne, võttes arvesse, et õigustatud huvi võib seisneda põhimõtteliselt igasuguse eelise saamise äralangemises või ebasoodsa olukorra või ebamugavuste vältimises. Näiteks võib võlausaldaja kaotada teatud õiguseid, talle võivad tekkida lisakulutused või muud ebasoovitavad negatiivsed mõjud, mis võivad väljenduda ka muus, kui lepingulistes suhetes. Ammendavat loetelu selles osas anda ei saa, kuna vastavad negatiivsed mõjud sõltuvad konkreetsest vaidlusest. Samas on mõned olukorrad, mille puhul saab asjaoludest sõltumatult alati analüüsida õigustatud huvi olemasolu, nt varasemate nõuete aegumine ja rahalise kahju tekkimise vältimine.

¹⁷¹ Dannemann, G. Art 126/p 17. CESL Commentary, 2012, lk 552.

¹⁷² *Ibidem.*, p 17-19.

¹⁷³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I, 03.04.2025, 2.

3.2 Õigustatud huvi esinemise üksikjuhtumid

3.2.1 Õigustatud huvi seoses varasemate nõuete aegumisega

Määramisõiguse teostamisel VÕS § 88 lg 1 alusel on võlgnikul võlausaldaja ees täitmata mitu (kaks või rohkem) kohustust. Seega on ilmne, et valiku langetamisel ühe kohustuse kasuks, jääb määramise hetkel täitmata teine või kolmas kohustus. Riigikohtu hinnangul saab õigustatud huvi ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel seisneda eelkõige selles, et ennetähtaegsel täitmisel on võlausaldaja jaoks mingi konkreetselt määratav negatiivne mõju. Kuna mitme täitmata kohustuse hulgast ühe ennetähtaegse kohustuse eelisjärjekorras täitmisel jäävad teised juba sissenõutavad kohustused samaaegselt täitmata, võib negatiivne mõju võlausaldajale sellise kohustuse täitmise vastuvõtmisel tekkida seoses teiste, täitmata jäänud kohustustega, näiteks teatud õigustest ilmajäämisega. Näiteks võib võlausaldaja õigustatud huvi seisneda selles, et kohustused, mis tänu võlgniku määramisõiguse teostamisel tehtud valikule jäävad täitmata, on aegumas. Juhul, kui võlausaldaja aktsepteerib võlgniku määramist ja võtab vastu ennetähtaegse täitmise, võib see avaldada võlausaldaja olukorrale tervikuna negatiivset mõju ning põhjustada võlausaldajale sellisel määral ebamugavusi, millest tulenevalt võib järeldada, et võlausaldajal on sellises olukorras õigustatud huvi võlgniku ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keelduda.

Tsiviilasjas nr 2-21-20188 oli võlgnikust kostja võlausaldajast hageja(te)le võlgu 2015, 2016, 2017 ja 2018. aasta rendi eest. Iga aasta rent tuli maksta rendiaastale järgneva aasta lõpuks. 31. detsembril 2017 tegi kostja hagejale ülekande, millega määras, et tasub 35 000 eurot 2017 aasta rendist, kuigi 2017. a rent ei olnud sel hetkel veel sissenõutavaks muutunud (muutus sissenõutavaks alles 30.12.2018). Hagejatel ei olnud õnnestunud realiseerida varasemaid võlgnevusi (2015 ja 2016. aastal tekkinud), mistõttu oli hagejatel huvi arvestada saadud 35 000 eurot varem tekkinud ja ühtlasi ka varem aeguvate võlgnevuste katteks. Ringkonnakohus leidis sarnaselt maakohtule, et hagejate selline huvi, arvestada kostja tasuta varasemate võlgnevuste katteks, oli igati õigustatud, kuna kostja ei olnud tõendanud, et varasemaid võlgnevusi ei eksisteerinud.¹⁷⁴ Riigikohus saatis Ringkonnakohtu otsuse uueks läbivaatamiseks leides, et kohtud on sisustanud õigustatud huvi täitmisest keeldumiseks ekslikult ning „ainuüksi võlausaldaja soov

¹⁷⁴ RKTko 2-21-20188, p 6.

arvestada tasutud raha varem sissenõutavaks muutunud kohustuste katteks ei saa olla piisav, et jaatada võlausaldaja õigustatud huvi kohustuse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks“.¹⁷⁵ Samas ei viidanud Riigikohus, et sellises olukorras oleks võlausaldaja õigustatud huvi keeldumiseks välistatud, pigem oli Riigikohtu hinnangul madala astme kohtud jätnud tuvastamata kostja varasema võla olemasolu ja suuruse.¹⁷⁶ Seega ei ole välistatud, et varasemate juba sissenõutavaks muutunud täitmata nõuete olemasolu ja võimalik aeguma hakkamine ei võiks kvalifitseeruda piisavalt konkreetselt määratavaks negatiivseks mõjuks võlausaldajale.

Vastavalt TsÜS § 142 lg 1 teisele lausele võib pärast nõude aegumist kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest. Seega ei lõpeta nõude aegumine nõuet, küll aga annab võlgnikule õiguse esitada kestevastuväide täitmisest keeldumiseks.¹⁷⁷ Samas on aegumise peatumiseks võlausaldajal võimalik esitada hagi nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks (TsÜS § 160 lg 1) või muudel hagi esitamisega võrdsustatud asjaoludel (TsÜS § 160 lg 2). Kuigi ennetähtaegse kohustuse täitmise vastuvõtmine ei pruugi automaatselt tähendada varem sissenõutavaks muutunud ja aeguma hakkavate nõuete täitmisest loobumist, võib see põhjustada võlausaldajale piisaval määral ebamugavusi – nt ajalisi ja rahalisi lisakulutusi. Teatud erandlikel juhtudel võimaldab ka hea usu põhimõte jätta aegumise kohaldamata, seda eelkõige kui aegumisreegel (objektiivne või subjektiivne) võib võlausaldaja õigusi ebaõiglaselt kahjustada.¹⁷⁸

Võlausaldaja ei saaks õigustatud huvi ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumisel tugineda ainuüksi sellele, et teised võlgniku poolt täitmata kohustused on muutunud varem sissenõutavaks. Seda on rõhutanud ka Riigikohus otsuses tsiviilasjas 2-21-20188, sõnastades oma seisukoha järgmiselt: „/.../ ainuüksi võlausaldaja soov arvestada tasutud raha varem sissenõutavaks muutunud kohustuste katteks ei saa olla piisav, et jaatada võlausaldaja õigustatud huvi kohustuse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks“. Samas on ka näiteks seadusest tulenevas kohustuse täitmise järjekorras toodud välja kohustuse sissenõutavus - esimesena arvestatakse täidetuks esimesena sissenõutavaks muutunud kohustus (VÕS § 88 lg 8 p 1). See annab kinnitust asjaolust, et seadusandja on kohustuse sissenõutavaks muutmise aega pidanud oluliseks argumendiks

¹⁷⁵ RKTko 2-21-20188, p 11.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ Varul, P., jt. 2012, lk 327.

¹⁷⁸ Reisi, A. 2024, lk 549.

järjekorra määramisel. Kuna kohustuse sissenõutavaks muutumise hetk on ühtlasi ka kohustuse aegumise arvestuse alguspunkt, saab varasemate nõuete aeguma hakkamine olla üheks oluliseks argumendiks võlausaldaja õigustatud huvi olemasolu tõendamisel. Kohustuste aegumise tõttu jääks võlausaldaja ilma õigusest neid nõudeid sisse nõuda, mis oleks üsna olulise tähtsusega negatiivne mõju võlausaldajale.

Näiteks olukord, kus üürnik on üürileandjale võlgu nii mitmete kuude üürisumma kui ka järelmaksuna ostetud pesumasina osamakseid. Üürileandja omakorda tegutseb korteri omaniku alluvuses, kes hoiab silma peal üürisummade laekumisel ning teeb juba ettepaneku üürileandjale üürileping üürnikuga üles öelda VÕS § 316 lg 1 p 1 alusel. Kuna tegemist on kehvast seisust korteriga ning üürileandja jaoks oleks uue üürniku leidmine raske, ei ole ta sellest huvitatud ning pigem eelistab endist üürnikku. Üürnik teeb üürileandjale ülekande x summas, millega määrab makstuks pesumasina osamakse, mis on ajaliselt hiljem tekkinud kohustus. Tekib küsimus, kas sellisel juhul võiks üürileandja keelduda pesumasina osamakse vastuvõtmisest VÕS § 88 lg 3 alusel, kuna jääks siis ilma üürisummadest, mis aeguma hakkavad ning oleks selle tagajärjel sunnitud ühtlasi üürilepingu üürnikuga üles ütlema. Õigustatud huvi keeldumiseks seisneks sellisel juhul lisaks nõuete aegumisele ka ebamugavuste tekitamises üürileandjale, kes peaks hakkama otsima uut üürnikku üürilepingu ülesütlemise korral.

VÕS § 88 lg 2 sätestab piirangu erineva kindlusastmega tagatiste puhuks ning keelab võlgnikul määrata, et täidab paremini tagatud kohustuse. Seda, millised kohustused ei ole võrdselt tagatud, tuleb selgitada välja asjaolude kohaselt. Otsustamine on kergem, kui üks kohustus on tagatud ja teine mitte, keerulisem aga erinevaid tagatise omavahel võrrelda.¹⁷⁹ Kohtus on tõusetunud ka küsimus, kas nõuete aegumist võiks arvesse võtta seoses neile tagatise osas hinnangu andmisega ning lugeda vähem tagatuks varem aeguvad nõuded. Ringkonnakohus ei ole selle seisukohaga nõustunud ning on selgitanud, et VÕS § 88 lg 2 eesmärk on eristada tagatisega (nt pant, käendus) tagatud ja tagamata nõudeid, mitte aga võimalikust aegumisest või võlgniku maksujõulisusest tulenevalt. Kui kõik nõuded on võrdselt või ei ole ükski nõuetest tagatud, tuleb kohustused jagada vastavalt §-s 88 sätestatud reeglitele, sh VÕS § 88 lg-le 8.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Varul, P. § 88/p 4.2. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 422.

¹⁸⁰ TlnRnKm 2-20-122656, p 18.

Kuna varasemate nõuete aegumise tõttu võib võlausaldaja kaotada õiguse nõudeid edaspidi sisse nõuda, võib varasemate nõuete aeguma hakkamine olla oluliseks argumendiks võlausaldaja õigustatud huvi olemasolu tõendamisel.

3.2.2 Õigustatud huvi võimaliku kahju tekkimise ohu tõttu

Veel üheks võimalikuks õigustatud huvi sisustamise viisiks saaks olla otseselt mõõdetav materiaalne kahju, mis võlausaldajale tekiks, kui ta võlgniku poolt määratud kohustuse täitmise vastu võtaks. Raske on leida mingit põhjendust, miks võiks võlausaldajal olla alust rahalise kohustuse ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks.

Näiteks võiks võlausaldajal tekkida kahju sellest, et ta jääks ennetähtaegse kohustuse täitmise vastuvõtmisel ilma intressidest. Samas VÕS § 84 lg 4 järgi võib võlausaldaja nõuda intressi kuni kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtpäevani, kui võlgnik on kohustuse täitnud enne täitmise tähtpäeva, mistõttu ei saa ennetähtaegse täitmise tõttu üldjuhul intressidest ilmajäämine õigustada täitmise vastuvõtmisest keeldumist.¹⁸¹ Küll aga võib teistsuguse hinnangu anda olukorrale, kus täitmata kohustustel on erinevad intressimäärad ning võlgnik määrab tasutuks ennetähtaegse kohustuse, mille intress on madalam võrreldes teis(t)e täitmata kohustustega. Sellisel juhul oleks kohustuse täitmise vastuvõtmisel võlausaldaja jaoks konkreetselt määratav negatiivne mõju. Võlausaldaja peaks tõendama, mis on need sisulised põhjused, miks ei ole ennetähtaegne täitmine tema huvide seisukohast talle vastuvõetav. Sellega ei ole töö autori hinnangul välistatud, et rahalise kohustuse ennetähtaegse täitmise vastuvõtmine võiks teatud olukordades siiski võlausaldajale negatiivseid tagajärgi põhjustada.

Kui tavapäraste laenu- ja krediidilepingute puhul kohaldub lepingu ennetähtaegse tagastamise puhul ja muude kokkulepete puudumisel VÕS § 84 lg 4, mille kohaselt võib võlausaldaja nõuda intressi kuni kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtpäevani, siis tarbijakrediidilepigu puhul laenuandjal selline nõudeõigus puudub.¹⁸² Tarbijakrediidilepingute puhul kehtib eriregulatsioon VÕS §-s 411, mille lg 1 kohaselt võib tarbija tarbijakrediidilepingust tulenevad kohustused

¹⁸¹ Varul, P. § 84/p 4.6. VÕS I komm. vlj, 2016, lk 412.

¹⁸² Kalamees, P. jt. Lepinguõigus. Tartu: Juura 2024, p 1022, lk 314.

osaliselt või täielikult täita ennetähtaegselt ega võlgne sellisel juhul krediidi kasutamata jätmise ajale langevat intressi ja muid kulusid. Olukord, kus võlgnik määrab mitme võlgnevuse puhul täidetuks tarbijakrediidilepingust tuleneva ennetähtaegse kohustuse mõne teise kohustuse asemel, võib iseenesest põhjustada võlausaldajale majanduslikku kahju. Samas on tarbijale eriseadusega ette nähtud selline õigus täita kohustused ennetähtaegselt ning ei nähtu põhjust, miks võlgnik ei võiks samasuguseid õiguseid kasutada mitme kohustuse täitmise vahel valides VÕS § 88 lg 1 järgi. Eeltoodust tulenevalt ei saaks võlausaldaja sellises olukorras tugineda õigustatud huvile ja keelduda võlgniku määramisõigust arvesse võtmast, kuna tegemist on võlgnikule seaduses ettenähtud õigusega.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, kuidas sisustada VÕS § 88 lg-s 3 sätestatud keeld määrata täidetuks kohustus, mille täitmist ei või võlausaldaja veel nõuda ja mille ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks on võlausaldajal õigustatud huvi. Töös küsiti, millistes situatsioonides ja millistel tingimustel kohaldub võlgniku määramisõigus kui üldreegel ning milles võiks seisneda võlausaldaja õigustatud huvi ennekõike rahalise kohustuse vastuvõtmisest keeldumisel.

Kuigi üldreegli (VÕS § 88 lg 1) eesmärgiks on võlgnikule kui võlasuhte nõrgemale poolele vaba esmase otsustusõiguse andmine, on seda otsustusõigust siiski võlausaldaja kaitseks moel või teisel piiratud. Hoolimata sellest, et ühestki sätte allikast ei tulene otsesõnalisi piiranguid võlgniku määramisõigusele, leiab töö autor õiguskirjandust analüüsides, et tegelikkuses tuleneb ka mudelseadustest piiranguid, mille kohaselt ei peaks võlausaldaja võlgniku määramisõigusega arvestama, kui tegemist on mittesissenõutavaks muutunud kohustusega, millest võlausaldaja võib keelduda õigustatud huvi olemasolu korral, sarnaselt VÕS § 88 lõikele 3. Töö autori hinnangul ei leia VÕS § 88 lõikele 3 sarnast sätet teiste riikide seadustes ja mudelseadustes, kuna tegemist on sisuliselt ennetähtaegse täitmise vastuvõtmisest keeldumise regulatsiooniga. Ka VÕS-i puhul viitavad sätte kommentaarid just VÕS § 84 lõikele 1, mis reguleerib ennetähtaegset täitmist. Seetõttu järeldab töö autor, et sätte eesmärgiks on eraldiseisvalt rõhutada, et samasugust õigust keeldumiseks saab kohaldada ka mitme kohustuse täitmise puhul, muud eraldiseisvat vajadust sätte jaoks ei ole.

Töö autor jõuab järeldusele, et kuigi lähedaste suhete puhul võib kasutada seaduse analoogiat, ei saa võlgnik määramisõigust teostada pankrotimenetluse ja täitemenetluse läbiviimise ajal, kuna neid olukordi reguleerivad eriseadused (PankrS, TMS). Samuti puudub võlgnikul määramisõigus avalik-õiguslikus suhtes, kus kohustuse täitmise järjekorra kindlaksmääramisel lähtutakse maksukorralduse seadusest. Kohustuse täitmise asendamisel määramisõiguse teostamine sõltub töö autori hinnangul võlausaldajalt nõusoleku saamisest ning tasaarvestuse puhul lähtutakse VÕS-s sätestatud eriseadusest.

Töös jõutakse järeldusele, et sätte kohaldamiseks on vajalik tuvastada mitme kohustuse olemasolu - tegemist peab olema eraldiseisvate samaliigiliste nõuetega, mis võivad tuleneda nii ühest kui ka

mitmest erinevast lepingulisest või lepinguvälisest võlasuhtest. Samuti tuleb tuvastada, et võlgniku poolt tehtud tahteavaldusest (otsene või kaudne) oleks võimalik selgelt tõlgendada võlgniku tahet tuua kaasa õiguslik tagajärg. Lisaks on oluline tuvastada tahteavalduse tegemise aeg.

Töö autor leiab, et VÕS § 88 kohaldub analoogia korras ka olukorras, kus võlgniku eest täidab kohustuse kolmas isik, tingimusel, et tal on selleks VÕS § 78 alusel õigus ja kui võlgnikul on võlausaldaja ees mitu samaliigilist kohustust. Autori hinnangul ei ole välistatud määramisõiguse kohaldamine ka osavõlgnike, ühisvõlgnike ja solidaarvõlgnike puhul, samuti teatud juhtudel võlausaldajate paljususe korral. Töös jõutakse järeldusele, et täitemenetluse puhul on kolmandast isikust hüpoteegi omanikul küll väärmatu õigus tasuda võlg sundtäitmise vältimiseks, kuid ta ei saa rahasumma tasumisega määrata seeläbi täidetuks muud võlgnetavat kohustust, kui see, mille osas täitemenetlus algatati. Ühtlasi on oluline teha vahet võlaõigusseaduse mõttes võlgniku ja täitemenetluses osaleva võlgniku ning nende võlgnetavate kohustuste vahel - täitemenetluse võlgnikul puuduvad sellised õigused, mis on võlaõigusseaduse mõttes kohustust vabalt täitval võlgnikul.

Autor leiab, et kuigi VÕS § 88 puhul on tegemist dispositiivse sättega, milles pooled võivad eraldi kokku leppida, tuleb tüüptingimuste puhul silmas pidada, et tingimus ei oleks vastaspoole jaoks ebamõistlikult kahjustav, millisel juhul ei ole tüüptingimus kehtiv ning lähtutakse siiski seaduses sätestatust. Kui aga määrata tüüptingimustes kindlaks konkreetne maksmise järjekord selliselt, et mõlema poole huvisid on arvesse võetud, võib see olla lubatav.

Kuigi VÕS § 88 lg 3 lause teine pool kasutab mõistet „ennetähtaegne“, tuleb töö autori hinnangul seda tõlgendada pigem kui „enne sissenõutavaks muutumise tähtaega“. Kuna VÕS § 88 lõikele 3 tuginemine vastuväitena eeldab tõendamist, et tegemist on mittesissenõutavaks muutunud kohustusega, võib see osutada poolte vahel üheks vaidlusalaseks teemaks olukordades, kus kohustuse täitmiseks arvestatava ajahetke algus ja/või täitmiseks mõistliku aja pikkus ei ole koheselt selge ning sõltub paljuski subjektiivsest hinnangust ning „mõistliku aja“ määratlemisest. Kui kohustus tuleb täita „mõistliku aja jooksul“ ei saa täitmine olla ennetähtaegne, samas ei ole ka üheselt selge, millal on see kohustus sissenõutav ja millal kohalduks VÕS § 88 lg 3. Näiteks ei ole võimalik üheselt määratleda, millal muutub sissenõutavaks lepingu rikkumisest või lepinguvälisest võlasuhtest tuleneva kahju hüvitamise nõue, alusetust rikastumisest või tagasitäitmise võlasuhtest tekkivad nõuded.

Töö autor leiab, et õigustatud huvi hindamine on subjektiivne ja võib seisneda põhimõtteliselt igasuguse eelise saamise äralangemises või ebasoodsa olukorra või ebamugavuste vältimises. Näiteks võib võlausaldaja kaotada teatud õiguseid, talle võivad tekkida lisakulutused või muud ebasoovitavad negatiivsed mõjud, mis võivad väljenduda ka muus, kui lepingulistes suhetes. Magistritöös jõuti järeldusele, et ammendavat loetelu õigustatud huvi sisustamises anda ei saa, kuna vastavad negatiivsed mõjud sõltuvad konkreetsest vaidlusest. Näiteks saab töö autori hinnangul võlausaldajal eksisteerida õigustatud huvi täitmise vastuvõtmisest keeldumiseks seoses varasemate nõuete aeguma hakkamisega ning samuti võib õigustatud huvi tuleneda otsese rahalise kahju vältimises, kui määramata jäänud nõuete intressid on suuremad.

Kuigi VÕS § 88 lg 3 ei ole praktikas sagedasti kasutatav säte, võib sätte valesti tõlgendamine või osaliselt eelduste väljaselgitamata jätmine tuua kaasa ebaõiged ja ebaõiglasi lahendusi olukordades, kus osapoolte vahel on tekkinud määramisõiguse kohaldamist puudutav vaidlus. Kuigi õigustatud huvi mõiste on määratlemata ning jätab ruumi erinevatele subjektiivsetele hinnangutele, proovis töö autor tekitada teatavat raamistikku, millele oleks sätte kohaldamisel võimalik erinevatel osapooltel toetuda. Andmata ammendavat hinnangut sellele, milles täpsemalt seisneb võlausaldaja õigustatud huvi, on töö autor toonud esile erinevaid võimalikke kriteeriume, mille kaudu sätet tõlgendada ning loodetavasti on käesolev mõttearendus abiks praktikutele.

DEBTOR'S LIMITED RIGHT TO DETERMINE THE DISCHARGED OBLIGATION. RESUME

The aim of this master's thesis was to investigate how to interpret the prohibition stipulated in § 88 subsection 3 of the Law of Obligations Act (LOA) regarding the imputation of an obligation as fulfilled, which the creditor cannot yet demand and for which the creditor has a legitimate interest in refusing because of early fulfillment. The thesis asked in which situations and under what conditions the debtor's right to determine applies as a general rule and what could constitute the creditor's legitimate interest, especially in refusing the acceptance of an early monetary obligation.

This master's thesis focuses on the study of § 88 subsections 1 and 3 of the LOA. Comparative and empirical research methods were used in the work to clarify the content and purpose of the provision. The research is divided into three chapters. In the first chapter, the conditions for applying the debtor's right to determine as a general rule are analyzed, with the aim of finding out how the debtor's right to determine affects the consideration of obligations as fulfilled in situations where multiple different obligations are owed and what conditions excluding the right to determine can be found in the laws of other countries and in international model laws. The second chapter examines the enforceability of the obligation, i.e., the first condition of § 88 subsection 3 of the LOA, according to which the debtor cannot determine an obligation as fulfilled that the creditor cannot yet demand. The goal is to find out what these obligations are that the creditor cannot yet demand. The third chapter seeks to answer the question of how to interpret the concept of the creditor's legitimate interest in the context of § 88 subsection 3 of the LOA, i.e., what could express the creditor's legitimate interest in refusing the acceptance of early fulfillment by the debtor when exercising the right to determine.

Although the general rule (LOA § 88 (1)) aims to give the debtor, as the weaker party in the obligation relationship, free discretion, this discretion is nevertheless restricted in one way or another to protect the creditor. Despite the fact that no explicit restrictions on the debtor's right to designate are derived from any source of the provision, the author of the thesis finds, based on the analysis of legal literature, that in reality, restrictions also derive from model laws, according to which the creditor should not consider the debtor's right to designate if it is an obligation that has not become due yet, which the creditor may refuse due to legitimate interest, similar to LOA § 88

(3). The author of the thesis believes that there is no similar provision to LOA § 88 (3) in the laws and model laws of other countries, as it essentially regulates refusal to accept premature performance. Likewise, in the case of LOA, the comments on the provision refer specifically to LOA § 84 (1), which regulates premature performance. Therefore, the author of the thesis concludes that the purpose of the provision is to emphasize separately that the same right of refusal can also be applied in the case of fulfilling multiple obligations; there is no other separate need for the provision.

The author of the thesis concludes that although the analogy of the law can be used in close relationships, the debtor cannot exercise the right to designate during bankruptcy and enforcement proceedings, as these situations are regulated by special laws. The debtor also lacks the right to designate in public-law relationships, where the order of fulfillment of obligations is determined based on the Tax Administration Act. The author of the thesis believes that the exercise of the right to designate in the substitution of fulfillment of the obligation depends on obtaining the creditor's consent, and in the case of set-off, it is based on the special law stipulated in the LOA.

The thesis concludes that for the application of the provision, it is necessary to establish the existence of multiple obligations - these must be separate homogeneous claims, which may arise from one or several different contractual or non-contractual obligations. It is also necessary to establish that the declaration of intent made by the debtor (direct or indirect) clearly indicates the debtor's intention to bring about a legal consequence. Additionally, it is important to establish the time of making the declaration of intent.

The author of the thesis finds that LOA § 88 also applies by analogy to situations where a third party fulfills the obligation on behalf of the debtor, provided that the third party has the right to do so based on LOA § 78 and if the debtor has multiple homogeneous obligations to the creditor. The author believes that the application of the right to designate is not excluded in the case of partial debtors, joint debtors, and solidary debtors, as well as in certain cases in the presence of multiple creditors. The thesis concludes that in enforcement proceedings, a third-party mortgage owner has an absolute right to pay the debt to avoid enforcement, but cannot designate the payment as fulfilling any other obligation than the one for which enforcement was initiated. It is also important to distinguish between the debtor in the sense of the Law of Obligations Act and the debtor participating in enforcement proceedings and their respective obligations - the debtor in

enforcement proceedings lacks the rights that a debtor fulfilling an obligation freely in the sense of the Law of Obligations Act has.

The author finds that although LOA § 88 is a dispositive provision, where the parties may agree separately, in the case of standard terms, it must be ensured that the term is not unreasonably harmful to the other party, in which case the standard term is not valid, and the law is applied. However, if a specific payment order is determined in the standard terms, that takes into account the interests of both parties, it may be permissible.

Although the second half of the sentence in LOA § 88 (3) uses the term "premature," the author of the thesis believes that it should be interpreted rather as "before the due date." Since relying on LOA § 88 (3) as a defense requires proving that it is an obligation that is not due, this may become a contentious issue between the parties in situations where the commencement of the time to fulfill the obligation and/or the reasonable duration for fulfillment are not immediately clear and largely depend on subjective judgment and the determination of "reasonable time." If the obligation must be fulfilled "within a reasonable period," fulfillment cannot be premature, but it is also not clear when the obligation becomes due and when LOA § 88 (3) would apply. For example, it is not possible to definitively determine when the demand for compensation for damage arising from breach of contract or non-contractual obligation, claims arising from unjust enrichment, or claims arising from a restitutionary obligation become recoverable.

The author of the thesis finds that assessing legitimate interest is subjective and may essentially consist of any benefit loss or avoidance of an unfavorable situation or inconvenience. For example, the creditor may lose certain rights, additional expenses can incur, or creditor can face other undesirable negative impacts, which may also manifest outside contractual relations. The master's thesis concludes that it is not possible to provide an exhaustive list of the content of legitimate interest, as the respective negative impacts depend on the specific dispute. For example, according to the author of the thesis, the creditor may have a legitimate interest in refusing to accept fulfillment due to the impending expiration of earlier claims, and legitimate interest may also arise from avoiding direct financial loss if the interest of undetermined claims is higher.

Although LOA § 88 (3) is not a frequently used provision in practice, misinterpretation of the provision or failure to partially identify assumptions may lead to incorrect and unfair solutions in

situations where a dispute has arisen between the parties regarding the application of the designation right. Although the concept of legitimate interest is undefined and allows for different subjective assessments, the author of the thesis attempted to create a framework that various parties could rely on when applying the provision. Without giving an exhaustive assessment of the precise nature of the creditor's legitimate interest, the author has highlighted various possible criteria for interpreting the provision, and it is hoped that this discussion will be helpful to practitioners.

KASUTATUD MATERJALID

Kasutatud kirjandus

1. H.Beale. The CESL proposal: an overview. *Juridica International* 20, 2013, lk 20-31.
2. Brox, H., Walker, W-D. Allgemeines Schuldrecht. München: Verlag C.H.Beck oHG 2024.
3. Busch, D., Hondius, E., Kooten, v.H., Schelhaas, H., Schrama, W. (eds.). The Principles of European Contract Law and Dutch Law. A Commentary. Kluwer Law International, 2002.
4. Dannemann, G., Schulze, R. (eds.). German Civil Code. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Volume I: Books I-III. Article-by-Article Commentary. C.H. Beck, Nomos, 2020.
5. Fetzer. Münchener Kommentar zum BGB. Beck Online. 9. Auflage 2022.
6. Jansen, N.; Zimmermann, R. (eds.). Commentaries on European Contract Laws. Oxford University Press, 2018.
7. Kalamees, P., Käerdi, M., Kärson, S., Sein, K. Lepinguõigus. Tartu: Juura 2024.
8. Kull, I. Principles of Good Faith and Constitutional Values in Contract Law. *Juridica international* VII/2002.
9. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
10. Kõve, V., Lillo, L. Kinnisasjaõigus. Käsiraamat. Tartu: Juura 2023.
11. Lando, O., Beale, H. (eds.). Principles of European Contract Law Parts I and II. Kluwer Law International, 2000.
12. Lando, O., Clive, E., Prüm, A., Zimmermann, R. (eds.). Principles of European Contract Law Part III. Kluwer Law International, 2003.
13. Looschelders, D. Schuldrecht. Allgemeiner Teil. München: Verlag Franz Vahlen, 2024.
14. Niin, M. Õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks lepingu olulise rikkumise juhtudel. Magistritöö. Juhendaja Irene Kull. Tartu, 2018.
15. Reisi, A. Nõude aegumise ja hea usu põhimõtte vastasseis. *Juridica* 7/2024.
16. Schlechtriem, P. Võlaõigus. Üldosa. Tallinn: Juura 1999.

17. Schulze, R.(ed.). Common European Sales Law (CESL). Commentary. C. H. Beck. Hart. Nomos, 2012.
18. S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds.). Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). New York: Oxford University Press, 2009.
19. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M., Saare, K. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
20. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1–207). Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016.
21. Värvi, A. Välisriigi õiguse roll Eesti õiguse kohaldamisel kohtute poolt. Juridica 4-5/2023.
22. Wadlington, W.J. Imputation of payment: a study in obligations. HeinOnline, 38 Tulane Law Review 31, 1963-1964.
23. Zimmermann, R. The Law of obligations. South Africa, 1990.

Kasutatud õigusaktid

24. Burgerlijk Wetboek. Arvutivõrgus kättesaadav:
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2024-01-01> (23.04.2025).
25. Bürgerliches Gesetzbuch. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (23.04.2025).
26. Maksukorralduse seadus - RT I, 19.12.2024, 4.
27. Pankrotiseadus - RT I, 14.03.2025, 17.
28. Obligationenrecht. Arvutivõrgus kättesaadav:
https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/27/317_321_377/de (23.04.2025).
29. Tsiviilkohtumenetluse seadustik - RT I, 03.04.2025, 2.
30. Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I, 31.12.2024, 48.
31. Täitemenetluse seadustik – RT I, 31.12.2024, 49.
32. Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu lahendid:

- 33. RKTko 2-16-10124
- 34. RKTko 2-17-7502
- 35. RKTko 2-21-20188
- 36. RKTko 2-22-10417
- 37. RKTko 3-2-1-132-09
- 38. RKTko 3-2-1-138-11
- 39. RKTko 3-2-1-162-12
- 40. RKTko 3-2-1-166-13
- 41. RKTko 3-2-1-174-11
- 42. RKTko 3-2-1-22-16
- 43. RKTko 3-2-1-28-08
- 44. RKTko 3-2-1-33-09
- 45. RKTko 3-2-1-34-08
- 46. RKTko 3-2-1-60-11
- 47. RKTko 3-2-1-66-14
- 48. RKTko 3-2-1-91-05
- 49. RKTkm 3-2-1-88-13

Ringkonnakohtute lahendid:

- 50. TlnRnKo 2-13-21098/53
- 51. TlnRnKo 2-14-10797/39
- 52. TlnRnKm 2-20-122656
- 53. TlnRnKm 2-21-104209
- 54. TlnRnKm 2-23-125273
- 55. TrtRnKo 2-16-17843/15
- 56. TrtRnKo 2-17-4026/69

57. TrtRnKm 2-22-7818/75

Maakohtute lahendid:

58. TrtMKo 2-10-9189/8

59. HMKo 2-21-120323/23

Muud allikad

60. Draft Common Frame of Reference. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the European Research Group on Existing EC Private Law (Acquis Group). Edited by C. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke. Arvutivõrgus kättesaadav: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/EUROPEAN_PRIVATE_LAW/EN_EPL_20100107_Principles_definitions_and_model_rules_of_European_private_law_-_Draft_Common_Frame_of_Reference_DCFR_.pdf (23.04.2025).
61. Common European Sales Law. [EUR-Lex - 52011PC0635 - EN - EUR-Lex](#) (23.04.2025).
62. Common European Sales Law. Briefing. European Parliamentary Research Service. 2014. Arvutivõrgus kättesaadav: [Briefing European Parliamentary Research Service](#) (23.04.2025).
63. CISG. Article by Article. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://cisg-online.org/cisg-article-by-article> (23.04.2025).
64. Principles of European Contract Law (PECL). Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.trans-lex.org/400200/_/pecl/ (23.04.2025).
65. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Rome: UNIDROIT 2016. Arvutivõrgus kättesaadav: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2021/06/Unidroit-Principles-2016-English-bl.pdf> (23.04.2025).
66. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. Rome: UNIDROIT 2016. Arvutivõrgus kättesaadav: [chrome-](#)

extension://efaidnbmnnnibpajpcgclclefindmkaj/https://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2016/principles2016-e.pdf (23.04.2025).

67. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). United Nations, Vienna, 2010. Arvutivõrgus kättesaadav: chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgclclefindmkaj/https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09951_e_ebook.pdf (23.04.2025).